Expert-Grup
Centru Analitic Independent

MEGA:

Moldova Economic Growth Analysis

Analiza Creșterii Economice în Moldova

EDIȚIA NR.9, AUGUST 2013

Autori:

Adrian Lupușor
Alexandru Fală
Denis Cenușă
Victoria Vasilescu

Chișinău, August 2013

Notă de limitare a responsabilității

Această publicație este elaborată de Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP cu suportul financiar oferit de Think Tanks Fund al Open Society Foundations. Numai autorii sunt responsabili de opiniile exprimate în acest document, care nu sunt în mod necesar împărtășite de alte organizații, inclusiv de finanțatori. EXPERT-GRUP nu exprimă păreri colective.

Cuprins:

- Mesajele-cheie ale acestei ediții 5
- Indicatori statistici 7
- Sumar executiv 8
- Capitolul 1. Economia politică a reformelor 10
- Capitolul 2. Oferta internă 16
- Capitolul 3. Cererea internă 19
- Capitolul 4. Finanțe publice 22
- Capitolul 5. Piața muncii 26
- Capitolul 6. Prețuri și politica monetară 29
- Capitolul 7. Sistemul bancar 34
- Capitolul 8. Sectorul extern 38
- Despre EXPERT-GRUP 42

Lista figurilor:

Figura 1. Evoluţia sectoarelor agricole, mln. MDL (2000=100%) 16

Figura 2. Transferuri băneşti din străinătate către persoane fizice prin sistemul bancar 19

Figura 3. Veniturile și cheltuielile bugetului public național, creştere f-a-p, % 22

Figura 4. Contribuțiile la creșterea veniturilor bugetului public național, % 23

Figura 5. Realizarea planlui de încasare a veniturilor bugetare în semestrul I 2013, % 23

Figura 6. Contribuţii la creşterea veniturilor fiscale f-a-p, % 24

Figura 7. Populația ocupată în funcție de sectoarele economice, mii persoane 26

Figura 8. Principalele componente ale IPC, creştere f-a-p, % 29

Figura 9. IPC, indicele preţului producătorilor industriali, inflaţia de bază şi masa monetară aflată în circulaţie, creştere f-a-p, % 30

Figura 10. Rata de bază a dobânzii de politică monetară a BNM și previziunea oficială privind IPC (f-a-p), % 30

Figura 11. Importanţa estimată a principalilor factori inflaţioniști asupra indicelui preţurilor de consum, % din variaţiile explicate (axa verticală), trimestre (axa orizontală) 31

Figura 12. Previziuni comparate ale indicelui preţurilor de consum (f-a-p, %), Expert-Grup și Banca Naţională a Moldovei 32

Figura 13. Ritmul anual de creștere al creditelor, contribuția creditelor în monedă naţională și în valută străină la majorarea volumului împrumuturilor, % 34

Figura 14. Evoluția ratei inflației, ratei de bază și a operațiunilor de sterilizare a lichidităților..... 35

Figura 15. Creşterea totală a depozitelor și contribuţiile depunerilor după scadențe, %..... 35

Figura 16. Marja bancară pentru operațiunile în monedă națională, %..... 36

Lista tabelelor:

Tabelul 1. Moldova: principalii indicatori economici și socio-economici 7

Tabelul 2. Cantitatea de grâu necesară de a fi retras pentru a majora prețul 18

Tabelul 3. Evoluția cheltueililor capitale 24

Mesajele-cheie ale acestei ediții

- Anul curent, la fel ca și anii precedenţi au demonstrat încă odată vulnerabilitatea sporită a economiei moldoveneşti în faţa condițiilor climaterice și a şocurilor externe. Nivelul înalt de deschidere a economiei, însoţit de o competitivitate scăzută, explică elasticitatea destul de mare a cererii pentru produsele moldoveneşti exportate. În acelaşi timp, dotarea precară cu tehnologii şi capital, precum și insuficiența capacităţilor de stocare din sectorul agricol creează o dependenţă sporită a agricultorilor de factorii climaterici. Toţi aceşti factori determină o volatilitate semnificativă a PIB-ului și favorizează o incertitudine macroeconomică persistentă, fiind și una din cauzele majore ale performanţei modeste a investițiilor străine directe în Republica Moldova. Mai mult decât atât, după cum am afirmat în ediţiile anterioare ale MEGA, aceste constrângeri sunt amplificate de numeroase deficienţe structurale ale economiei moldoveneşti, un sector public ineficient, o protecţie slabă a drepturilor de proprietate și reforme sistemice lente.
- Economia Moldovei va înregistra o redresare minoră în 2013, urmată de o stabilizare moderată în 2014. Astfel, condiţiile climaterice favorabile din anul curent vor declanşa o creştere compensatorie de 20% în agricultură, care va asigura circa jumătate din creşterea prognozată de 4,4% a PIB-ului pentru 2013. În anul următor, economia va fi alimentată în primul rând de sectorul serviciilor, care va asigura aproape jumătate din creşterea prognozată de 4,6% a PIB-ului pentru 2014. În general, economia Moldovei rămâne puternic dependentă de consumul final, care va continua să fie principalul factor de creștere pe termen scurt și mediu. Prin urmare, riscurile și vulnerabilitățile anterioare, asociate modelului de creştere economică bazată pe consum și deficit comercial înalt, vor persista, dacă nu se vor întreprinde acţiuni hotărâte pentru a consolida competitivitatea ţării. În acest scop, este necesar, un Serviciu Vamal eficient, o infrastructurp rutieră modernizată, transfer tehnologic facilitar și un sistem judecătoresc transparent, responsabil și eficient.
- În pofida creşterii pozitive preconizate pentru viitorul apropiat, se prevede că economia Moldovei va avansa mai lent decât în anii precedenţi. Principalul motiv rezidă în spectrul larg al constrângerilor structurale care afectează dezvoltarea economică pe termen lung. Acestea implică în primul rând o calitate slabă a capitalului uman și îmbătrânirea populaţiei, investiţii capitale insuficiente, absorbţia lentă a tehnologiilor, un sector public vast și o reţea extinsă de întreprinderi de stat. Sistemul judiciar ineficient, drepturile de proprietate protejate insuficient și nivelul ridicat al corupţiei se adaugă la această povară, subminând încrederea întreprinderilor și a întregii societăţi în instituţiile statului și perspectiva macroeconomică a ţării. Prin urmare, dacă aceste piedici importante ale dezvoltării nu sunt eliminate, politicile publice și reformele începute nu-și vor atinge rezultatele dorite.
- Guvernul are o agendă foarte ambiţioasă pentru prima etapă a mandatului său, constând din crearea de noi locuri de muncă, combaterea corupţiei și continuarea integrării europene. Evident, timpul pentru a realiza în întregime sau măcar parţial obiectivele preconizate este destul de scurt. Totuşi, pentru a asigura un mediu adecvat și resurse necesare promovării reformelor, trebuie asigurată stabilitatea politică, iar asistența externă trebuie valorificată cu înţelepciune. Implementarea eficientă a agendei Guvernului va fi afectată însă de capacităţile administrative limitate, nivelul ridicat al corupţiei din instituţiile publice și persistența grupurilor de interese în diferite sectoare economce.
- Reluarea relaţiilor cu FMI ar trebui să fie una din priorităţile esenţiale imediate ale Guvernului Republicii Moldova. Noul memorandum s-ar putea baza pe o regim de stand-by, deoarece acesta nu este atât de important din motive financiare, cât mai degrabă pentru a consolida credibilitatea comunităţii internaţionale și a accelera reformele. Acesta ar mai putea ajuta la evitarea risipei tradiționale de fonduri în perioade preelectorale care urmează și ar putea spori responsabilitatea Guvernului pentru politicile sale economice și fiscale. S-ar putea însă ca negocierile să fie dificile, fiindcă autorităţile Republicii Moldova nu împărtăşesc opiniile FMI privind mai multe aspecte sensibile, cum ar fi salariile din sectorul public sau regimul fiscal pentru agricultori.
- Beneficiile condiţiilor climatice favorabile din acest an nu vor fi repartizate uniform în tot sectorul agricol. Astfel, datorită creşterii importante a ofertei diverselor produse agricole la nivel intern și regional, micii agricultori s-ar putea confrunta cu preţuri de vânzare prea mici, care le vor submina profitabilitatea. Totodată, majoritatea beneficiilor vor fi însuşite de un număr mic de intermediari, care vor profita de situaţie, achiziționând produse la preţuri destul de mici pe piaţa internă și exportând la marje profitabile. Aici avem de-a face cu o problemă structurală fundamentală, care trebuie abordată în mod corespunzător de către factorii de decizie. Deşi intermediarii au un rol important în conectarea micilor agricultori cu pieţele externe, trebuie consolidată puterea de negociere a micilor producători agricoli în faţa intermediarilor. Aceasta s-ar putea realiza prin diminuarea asimetriei informaţiilor dintre părţi, și anume prin implementarea unor mecanisme electronice pentru comercializarea produselor agricole. În plus, piaţa intermediarilor prezintă toate caracteristicile unei

concurenţe de oligopol, care permite unui număr mic de companii să opereze la marje ridicate, în detrimentul majorităţii producătorilor agricoli. Prin urmare, această situaţie ar trebui să fie investigată atent de către Consiliul Concurenţei, recent creat.

- Guvernul trebuie să profite de ocazia preţurilor reduse de pe piaţa de grâu pentru a completa rezerva strategică, care ar putea fi utilizată în perioade de deficit. Totuşi, achiziţia cantităţii excedentare de grâu de piaţă, pentru a ridica preţul, aşa cum au propus recent unii agricultori, nu este un instrument de politică eficient și durabil pentru a rezolva problemele financiare ale sectorului agricol. Capacităţile de stocare nu sunt adecvate pentru ca rezerva de stat să crească la un nivel ce ar garanta niveluri de profitabilitate confortabile. Mai mult, cheltuielile suplimentare necesare unei astfel de intervenţii pe piaţă nu au fost prevăzute în legea bugetului de stat, acestea atrag costuri mari de oportunitate și ameninţă stabilitatea fiscală a ţării. Cea mai corectă soluţie din punct de vedere strategic ar fi facilitarea accesului agricultorilor la pieţele externe, diminuarea asimetriei informaționale dintre fermieri și piață și creşterea concurenţei între intermediari, după cum am menţionat în alineatul precedent. În plus, agricultorii ar trebui să-și amelioreze capacităţile de stocare, pentru a putea păstra stocuri mai mari un timp mai îndelungat ceea ce le-ar permite să vângă surplusul din anul curent la prețuri mai favorabile în anul viitor.
- Deprecierea controlată a monedei naţionale în timpul verii a contribuit la creşterea valorii remitenţelor exprimate în lei moldoveneşti, ceea ce în mod automat a permis stimularea consumului. Această acţiune a servit și ca sursă suplimentară de venit pentru bugetul de stat, prin intermediul impozitelor indirecte la importuri, precum și a consolidat competitivitatea de preţ a exportatorilor. În plus, banca centrală și-a consolidat rezervele internaţionale, achiziţionând valută străină pe piaţa internă. Deşi această politică este în concordanţă cu obiectivul atenuării presiunilor dezinflaţioniste și stimulării creşterii economice, efectele sale pozitive ar putea să se disipeze în scurt timp, fiind contrabalansate de repercusiuni pe termen lung mult mai puternice. Banca centrală ar trebui deci să studieze atent riscurile inflaţioniste asociate unor asemenea intervenţii de politică. Principalele riscuri provin din dependenţa masivă a economiei moldoveneşti de importul bunurilor de consum, bunurilor industriale și a energiei. Ca urmare, orice depreciere semnificativă a monedei creează presiuni inflaţioniste, prin scumpirea imediată a bunurilor de consum importate, iar apoi, ca efect de runda a doua, prin creşterea preţurilor la bunurile produse pe intern, datorită costurilor de producţie mai mari.
- Politica monetară expansionistă promovată de banca centrală în anul curent a facilitat revigorarea activităţii de creditare și a creşterii economice. Cu toate acestea, în scurt timp politica monetară ar putea fi prea relaxată în contextul redresării economice aşteptate și presiunile inflaţioniste asociate deprecierii monedei naţionale și creşterii masive a masei monetare aflate în circulaţie. Pentru a evita o volatilitate excesivă a inflaţiei, banca centrală ar trebui să ia în considerare o eliminare treptată a caracterului acomodativ al politicii sale monetare, majorând rata de bază la 4,0-4,5% până la sfârșitul anului 2013 și la 5%-6% până la sfârşitul anului 2014, dacă nu vor apărea şocuri inflaţioniste suplimentare.
- Moldova trebuie să continue reformele în direcție vectorului integrării europene. Prin urmare, este important ca, înainte de Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius (noiembrie 2013), să se ajungă la un acord cu privire la conţinutul viitoarei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Moldova și UE și, în cele din urmă, semnarea acestui acord în 2014. În plus, trebuie găsită o soluţie optimă și fezabilă pentru implicarea Transnistriei în acest proces. Estimările sugerează un efect net pozitiv pentru Moldova ca urmare a semnării acestui acord, care ar putea stimula exporturile cu 10%-15% și PIB-ul cu circa 5%-6%. Însă acesta presupune costuri pe termen scurt, deoarece multe întreprinderi neperformante, mai ales din sectorul agroalimentar, protejate în prezent prin tarife vamale relativ înalte, nu vor putea rezista şocului de competitivitate și ar putea ajunge falimentare în cele din urmă. Pentru a minimiza aceste costuri și a maximiza beneficiile, este esenţial să se valorifice fondurile europene disponibile pentru implementarea cerinţelor ALSAC și, totodată, să se consolideze competitivitatea economiei moldoveneşti, prin ameliorarea climatului de afaceri și atragerea mai multor ISD.

Indicatori statistici

Tabelul 1. Moldova: principalii indicatori economici și socio-economici

	2009	2010	2011	2012 estimat	2013 prognoză	2014 prognoză
Populația, milioane (exclusiv Transnistria), început de an	3.568	3.564	3.560	3.559	3.559	3.559
PIB, miliarde MDL, prețuri curente	60.430	71.885	82.349	87.847	98.997	110.830
PIB, miliarde USD, prețuri curente	5.438	5.813	7.016	7.253	7.9836	9.0845
PIB per capita, USD, la Paritatea Puterii de Cumpărare	2830	3067	3347	3380	3687	4010
PIB, modificare % față de anul precedent	-6	7.1	6.8	-0.8	4.4	4.6
Deflator PIB, mod. % f-a-p	2.2	11.1	7.2	7.6	7.9	7
Consumul privat, mod. % f-a-p	-8.1	9.2	9.4	0.9	4.5	5
Formarea brută de capital fix, mod. % f-a-p	-30.9	17.2	13	-0.8	8.0	13.0
Producție industrială, mod. % f-a-p	-21.1	9.3	9.5	-3.1	6.0	5.0
Producție agricolă, mod. % f-a-p	-9.6	7.9	5.0	-22.4	25.0	
Industrie/PIB, %	13.3	13.3	13.6	13.9	14.1	14.3
Agricultura/PIB, %	8.5	11.9	9.2	11.2	13.0	12.8
Export de mărfuri, FOB milioane USD	1283.0	1541.5	2216.8	2161.9	2409.2	2648.2
Import de mărfuri, CIF milioane USD	3278.3	3855.3	5191.3	5212.9	5522.5	6088.5
Export de servicii, milioane USD	673.1	700.3	881.5	936.3	1025.2	1134.1
Import de servicii, milioane USD	712.9	763.8	88.1	957.4	1037.8	1133.3
Investițiile străine directe nete, milioane USD	138.6	193.9	260.4	139.4	160.0	200.0
Venituri nete din muncă remise din străinătate, milioane USD	1106.8	1243.8	1511.5	1699.4	1850.0	2030.0
Contul curent/PIB, %	-8.6	-7.9	-11.5	7.6	-8.0	-7.8
Activele oficiale de rezervă, milioane USD	1480.3	1717.7	1965.3	2515	n.a.	n.a.
Datoria externă totală, stoc, milioane USD	4358.9	4786.3	5442.6	6135.4	6500	7200
Datoria externă/PIB, %	80.2	82.3	77.6	84.6	81.4	79.3
Rata ocupării, % din populația de peste 15 ani	40.0	38.5	39.4	38.4	39.0	39.0
Rata şomajului, % din populația economic activă	6.4	7.4	6.7	5.6	5.4	5.2
Salariul real, mod. % f-a-p	9.0	0.7	3.7	1.0	4.7	5
Indicele Prețurilor de Consum, sfârșit de an, %	0.4	8.1	7.8	5.2	4.5	4.5
Deficitul bugetar/PIB, %	-6.4	-2.5	-2.4	-2.1	-1.0	-1.0
Cheltuielile bugetului de stat/PIB, %	45.3	40.8	39	40.3	41.3	42.0
Rata de schimb, medie anuală, MDL/USD	11.1	12.4	11.7	12.1	12.4	12.2
Agregatul monetar M2, mod. % f-a-p	-3.8	18.3	14.4	20.0	17.0	20.0
Rata de refinanțare a BNM, sfârşit de an, %	5.0	7.0	9.5	4.5	n.a	n.a
Total credite bancare/PIB, %	35.0	32.6	36	32	35	36.0
Rata dobânzii depozite bancare, %, medie anuală	14.7	7.6	7.54	7.6	7.5	7.5
Rata dobânzii credite bancare, %, medie anuală	20.3	16.3	14.4	13.3	13.0	12.5

Sursa: BNS,FMI,BNM, calculele, estimările şi prognozele EXPERT-GRUP;

Sumar executiv

Economia politică a reformelor

O nouă coaliţie de guvernare, cu un guvern nou desemnat, a fost învestită pentru un mandat pe termen scurt, stabilind o agendă ambiţioasă, care include ca priorităţi principale crearea de noi locuri de muncă, combaterea corupţiei și continuarea reformelor vizând integrarea europeană. Aceasta presupune îmbunătăţiri semnificative ale mediului de afaceri, care constituie atât obiectivul, cât și instrumentul de atragere a investițiilor și stimulare a ocupării forţei de muncă. În acelaşi timp, Guvernul are ca scop refacerea credibilităţii ţării, grav afectată de instabilitatea politică. De fapt, succesul reformelor depinde de prelungirea asistenţei financiare a donatorilor externi. Această susținere s-a redus în prima jumătate a anului 2013. Prin urmare, Guvernul este nevoit să asigure comunitatea internaţională că angajamentele politice vor fi îndeplinite și stabilitatea politică se va menţine. În același timp, Guvernul ar putea solicita mai multă flexibilitate din partea FMI pentru a evita reformele prea dureroase și costurile politice excesive. Deşi negocierile privind ALSAC s-au încheiat, Guvernul trebuie să atenueze și să minimalizeze consecinţele rezultate din lipsa participării regiunii transnistrene la armonizarea sistemului naţional de reglementare cu cerinţele UE. În final, Guvernul ar trebui să-şi continue agenda europeană existentă, cu inițierea în paralel a elaborării priorităţilor pentru perioada de după summitul de la Vilnius.

Oferta internă

După declinul din 2012, economia a avansat în primul semestru al anului 2013. În T1:13 PIB-ul a crescut cu 3,5% f-a-p, iar majorări s-au înregistrat în toate sectoarele economiei. În pofida riscurilor asociate cu incertitudinea economică din UE și temperarea creșterii în zona CSI, amplificate de vulnerabilitățile interne, anticipăm că în anul 2013 PIB-ul se va majora cu 4,4%. Cu toate acestea, nu excludem și un scenariu mai pesimist, conform căruia economia ar putea crește cu doar 3,5%. Principalul sector care va contribui la majorarea PIB-ului va fi agricultura, care va avansa cu circa 20%, iar creșterea va fi susținută și de progresele înregistarte în alte sectoare. Totuși oferta înaltă din sub-sectorul fitotehnic, în special pentru producția de grâu, va contribui la menținerea unor prețuri scăzute, fapt ce ar putea defavoriza producătorii agricoli. În cazul grâului, prețul mediu va fi de 2 MDL/kg, iar o eventuală majorare a acestuia pentru satisfacerea intereselor unor producători, ar presupune retragerea unor cantități importante de cereale. Asemenea măsuri ar fi incompatibile cu posibilitățile financiare și de stocare a statului, dar și cu principiile economiei de piață. În schimb, Guvernul ar trebui să se axeze mai mult pe facilitarea accesului producătorilor agricoli la piețele externe.

Cererea internă

Relansarea economică de la începutul acestui an este lipsită de o bază solidă, deoarece este determinată în principal de consumul gospodăriilor, alimentat de creşterea remitenţelor și nu a economiei reale. Populaţia rurală, comparativ cu cea urbană, este mai dependentă de transferurile din străinătate (21,0% din totalul veniturilor, faţă de 13,0% pentru populaţia urbană în T1:13). Având în vedere tendinţele înregistrate, reformele vizând îmbunătăţirea cererii interne ar trebui să vizeze ameliorarea concurenţei și îmbunătăţirea cadrului de investiţii și inovaţii în economia Moldovei. Ar trebui să avem în vedere alte măsuri de stimulare a surselor interne de creştere economică. Reformele structurale începute ar trebui să fie accelerate, pentru a spori potenţialul nostru de dezvoltare și a crea locuri de muncă decente.

Finanțe publice

În primul semestru al anului 2013, în pofida unei dinamici oscilante, veniturile bugetului public naţional s-au majorat mai rapid decât cheltuielile. De la începutul anului, încasările fiscale au crescut continuu, cu excepția lunii mai, și au depășit nivelul palnificat cu 2,5%. Influența unor factori sporadici a determinat descreșterea sau evoluția modestă a altor componete ale bugetului public național, în acest fel cauzând neîndeplinirea planului de venituri totale cu 3,5% în prima jumătate a anului 2013. Posibilele soluții politice privind recapitalizarea Băncii de Economii și intervenția pe piața cerealieră va pune presiuni adiționale pe finanțele publice. Evoluția finanțelor publice continuă să fie vulnerabilă la șocurile economice externe și este afectată de rigiditatea și eficiența redusă a sistemului bugetar autohton. Reformele ce vizează finanțele publice trebuie orientate spre micșorarea dimensiunii și sporirea eficienței sectorului public.

Piaţa forţei de muncă

Piaţa forţei de muncă este în continuare o preocupare importantă, deoarece principalii indicatori au înregistrat tendinţe negative în T1:13, cum ar fi rată înaltă a şomajului, rata scăzută a ocupării, în special în mediul rural și nivelul ridicat al angajării neoficiale. Aceştia sunt câţiva factori importanţi ce favorizează emigrarea cetăţenilor care își caută un loc de muncă decent peste hotare și care încearcă să-și asigure financiar familiile și copiii din ţară. Pe partea pozitivă, recenta deschidere a două parcuri industriale importante ar trebui să contribuie la crearea de noi locuri de muncă, iar apropiata semnare a ALSAC și a Acordului de asociere cu UE, împreună cu regimul liberalizat de vize, ar putea stimula sectoarele comerţului, transporturilor și comunicaţiilor. Totodată, sistemul naţional de educaţie ar trebui să devină mai flexibil și mai bine corelat cu necesităţile economiei. Sectorul informal rămâne o preocupare importantă. Pe termen scurt, economia informală pare să aibă un anumit efect pozitiv asupra reducerii sărăciei, însă costurile ei pentru bunăstarea întregii ţări sunt mult mai mari. În acest sens, pe lângă cadrul regulatoriu existent deja, este nevoie de o cooperare mai intensă și mai sigură între inspectoratele de muncă, sociale și fiscale, precum și de un schimb de informaţii mai bun și mecanisme de aplicare a legilor existente.

Preţurile și politica monetară

În pofida condiţiilor climatice favorabile din acest an, dinamica ascendentă a ratei inflaţiei a fost determinată preponderent de preţurile produselor alimentare. Acest paradox poate fi explicat prin cel puţin doi factori: (i) schimbarea metodologică din Mai:13, și (ii) deprecierea treptată a monedei naţionale. Cu excepţia acestor factori, presiunile dezinflaţioniste persistă, pe fondul activităţii economice restrânse, scăderii preţurilor alimentelor în regiune și creşterii ofertei de produse agricole. Datorită necesităţii de a menţine nivelul inflaţiei aproape de ţinta băncii centrale, precum și pentru a pune bazele unei redresări economice sănătoase, politica monetară și-a păstrat caracterul acomodativ, rata de bază ajungând la un nou minim istoric. În acelaşi timp, BNM a intervenit pe piaţa internă FOREX și a generat o depreciere controlată a monedei naţionale, fiind și o parte componentă a politicii sale monetare relaxate. Recomandăm băncii centrale să-și reevalueze abordarea și să elimine gradual caracterul acomodativ al politicii sale monetare, datorită riscurilor inflaţioniste puternice pe termen mediu, ca urmare a creşterii masive a masei monetare și deprecierii monedei naționale.

Sectorul bancar

În primul semestru al anului 2012 indicatorii ce caracterizează sectorului bancar au cunoscut o dinamică contradictorie. Datorită avansării economice activitatea de creditare s-a relansat. Descreșterea volumului depozitelor noi atrase se produce în contextul unui proces de migrare a surselor dinspre depuneri cu termen scurt spre cele cu maturități mai mari. Evoluțiile economice nefaste din 2012 și agravarea situației la Banca de Economii nu au generat un regres semnificativ în sector. Totuși problema „Băncii de Economii” reprezintă mai multe riscuri sistemice, iar capitalizarea acestei instituții financiare este imperativă. Pe termen scurt șocurile pentru bănci ar putea fi cauzate de neimplicare și ineficiența instituțiilor publice și a justiției din Republica Moldova. Neglijența față de securitatea investițiilor în sectorul financiar și permiterea efectuării unei sau, și mai rău, a unor noi achiziții ostile ar putea avea efecte iremediabile pentru întreaga economie.

Sectorul extern

O redresare modestă a economiei Europei ar fi insuficientă pentru a impulsiona economia mondială, care este deja afectată de încetinirea creșterii economice în Asia și în multe economii emergente. Mai mult, încetinirea creşterii economice estimată pentru Rusia va afecta în mod inevitabil exporturile noastre spre această destinaţie. Factorii amintiţi au un impact serios asupra economiei naţionale, în special în ceea ce priveşte comerţul și investiţiile străine directe. Dezechilibrele balanţei comerciale și a contului curent, care cresc continuu, împiedică dezvoltarea, ceea ce înseamnă mai puţine cheltuieli și mai puţină producţie. Rezultatul este un nivel de trai mai scăzut și o economie mai puţin prosperă. Pe partea pozitivă, semnele de revenire din Europa ar putea fi benefice pentru exporturile noastre spre unele state din UE și ar putea influenţa ISD.

■ Capitolul 1. Economia politică a reformelor

Reanimarea în perioada de după criză

Începând cu anul 2009 realitatea politică din Moldova a devenit ostatic al principiului "echilibrul puterii", în baza căruia au fost create toate coaliţiile de guvernare pro-europene. Astfel, orice încercare de reexaminare a principiului dat a generat dezbateri între partidele de guvernare. Aşadar, la începutul anului 2013 un nou episod de criză politică a fost provocat de dezbaterile aprinse dintre partidele de guvernare cu privire la demiterea procurorului general, numit de Partidul Democrat. Învinuirea procurorului general de muşamalizarea unei crime a fost suficient de gravă şi a generat o mare presiune publică. În contextul acestui conflict deschis, prim-ministrul liberal-democrat a fost demis prin votul de neîncredere la data de 8 martie. Argumentele invocate împotriva Guvernului erau legate de corupţie. Intervenţia Curţii Constituţionale a pus capăt impasului politic, care ducea direct la alegeri anticipate. Prin hotărârea Curţii din 23 aprilie, fostul prim-ministru şi lider al Partidului Liberal-Democrat, Vlad FIlat, a fost declarat candidat nepotrivit pentru crearea noului guvern. De aceea, printr-un decret prezidenţial, prim-ministrul adjunct, Iurie Leancă, a fost desemnat şef interimar al Guvernului. Ulterior, acesta a creat noul Guvern, care a depus jurământul la data de 31 mai 2013 obţinând voturile a 58 de deputaţi, care au format Coaliţia Pro-Europeană.

Înlăturarea liderilor de partid din fruntea instituţiilor de stat pare să aducă beneficii întregii cooperări dintre instituţiile de stat reprezentate de diverse forţe politice. Acest fapt ar putea oferi mai multă stabilitate şi eficienţă Guvernului, care are un mandat scurt pentru atingerea scopurilor ambiţioase. În această privinţă, s-a pus accent deosebit pe continuarea agendei stabilite de fostul Cabinet. Suplimentar, se încearcă maximizarea rezultatelor posibile înainte de expirarea termenului său scurt.

Coaliţia Pro-Europeană şi Guvernul Leancă au căzut de acord asupra programului bazat pe trei piloni:

- **Crearea locurilor de muncă**, prin accelerarea transformării pozitive a mediului de afaceri;
- **Combaterea corupţiei**, prin sporirea transparenţei actului de guvernare şi accesul la informare, oferind mai multe stimulente pentru guvernarea electronică şi făcând mai transparentă activitatea partidelor politice;
- **Agenda europeană**, ceea ce semnifică implementarea reformelor în cadrul procesului de integrare politică şi economică în UE.

Mai multe locuri de muncă printr-un mediu de afaceri mai bun

Pentru realizarea primei sarcini Guvernul prevede continuarea reformelor menite să amelioreze mediul de afaceri, prin atragerea mai multor investiţii, promovarea exporturilor şi liberalizarea pieţei interne de produse şi servicii. Se presupune că rezultatul general va duce la stimularea creării locurilor de muncă. În acest sens, Guvernul a reiterat pregătirea sa pentru implementarea în continuare a scopurilor Strategiei de Dezvoltare Naţională "Moldova 2020". Cu toate acestea, constrângerile financiare ar putea tergiversa sarcinile ambiţioase. Prin urmare, Guvernul ar trebui să muncească activ pentru a atrage fonduri de la donatorii externi.

În acest sens, ministrul economiei, Valeriu Lazăr, a făcut un apel către Banca Europeană de Reconstrucţie şi Dezvoltare (BERD) cu privire la susţinerea implementării Strategiei "Moldova 2020", în timpul întâlnirii oficiale cu directorul regional al BERD, Oliver Decamps, la data de 23 iulie. Totodată, propunerea dată s-a referit la posibilitatea de extindere a portofoliului financiar al BERD cu privire la Moldova asupra companiilor exportatoare şi ÎMM, inclusiv proiectelor de infrastructură şi din sectorul energetic. Per ansamblu, parteneriatul cu BERD se axează pe trei domenii: (1) îmbunătăţirea mediului de afaceri şi guvernării corporative; (2) promovarea standardelor europene şi integrării regionale; (3) sporirea bunăstării comerciale şi sustenabilităţii întreprinderilor municipale.

O măsură de bun augur în ceea ce priveşte redresarea climatului de afaceri constituie crearea Consiliului Economic, care reuneşte reprezentanţi ai instituţiilor de stat, asociaţiilor de afaceri, investitorilor, donatorilor

şi societăţii civile. Consiliul este proiectat ca o platformă prin care va fi facilitată interacţiunea dintre stat şi reprezentanţii mediului de afaceri. Viabilitatea financiară a instituţiei este asigurată de BERD prin intermediului unui grant de 300.000 euro. În pofida caracterului său comprehensiv şi abordării holistice, este dificil să se prognozeze acum care va fi valoarea sa reală adăugată, dat fiind faptul că a fost creat la data de 23 iulie. De fapt, Consiliul ar trebui să sporească capacitatea Guvernului de a aborda deficienţele de sistem şi în niciun caz să nu stimuleze intervenţionismul "de sus în jos". În caz contrar, Guvernul va acţiona ca o "ambulanţă", soluţionând cazuri specifice cu care se confruntă zilnic actorii de afaceri, din cauza corupţiei endemice şi birocraţiei mari. De asemenea, Consiliul trebuie să funcționeze ca un organism deplin funcțional, unde subiectele discutate sunt luate în considerare în procesul de luare a deciziilor. Prin urmare, trebuie exclusă orice tentativă de a mima procesul consultativ sau de a diminua rolul său ca urmare a formalismului.

Lupta cu corupţia - misiune imposibilă?

Corupţia cauzează cele mai mari pierderi economiei ţării, aducând daune mediului de afaceri, împiedicând funcționarea justiţiei şi afectând direct bunăstarea cetăţenilor. Deşi toate guvernele după anul 2009 au avut drept ţintă problema dată, nivelul corupţiei se menţine încă la cote înalte. Conform indicelui de percepţie a corupţiei pentru anul 2013, Moldova se află pe locul 94, care este mai bun comparativ cu cele din anii precedenţi (2010 – locul 105, 2011 – locul 112). Cu toate acestea, situaţia în teren pare mai rea, deoarece corupţia s-a dovedit a fi un fenomen general endemic grav, care paralizează funcţionalitatea instituţiilor de stat. Ca o tentativă de reducere a corupţiei, prim-ministrul a dispus accelerarea integrării serviciilor publice (prestate de oficiile de poliţie, oficiile stare civilă, oficiul fiscal etc.) în serviciul guvernamental de plăţi electronice până la 25 august. Lansarea serviciului guvernamental de plăţi electronice a fost declarată drept prioritate la începutul mandatului Guvernului. Noul serviciu de plăţi a fost elaborat de Centrul de Guvernare Electronică al Cancelariei de Stat în comun cu Ministerul Finanţelor şi Banca Naţională a Moldovei, având ca scop reducerea birocraţiei şi corupţiei. Ca rezultat, contactele cu funcţionarii publici vor fi reduse la minimum, în timp ce rândurile la serviciile publice vor fi diminuate. Chiar dacă serviciul guvernamental de plăţi electronice va fi gratuit, va fi nevoie de timp şi eforturi suplimentare pentru creşterea gradului de sensibilizare despre avantajele sale.

Asigurarea transparenţei actului de guvernare a fost introdusă în programul Guvernului ca parte a agendei anticorupţie. În acest sens, transparenţa a fost reflectată în elaborarea serviciului de guvernare electronică. Acesta include dezvoltarea serviciilor electronice în sistemul de educaţie, îngrijire a sănătăţii, protecţie socială, agricultură şi alte domenii. De asemenea, programul Guvernului prevede implementarea ulterioară a legilor existente cu privire la accesul la informare, urmărind scopul de a le extinde în toate autorităţile publice. În pofida dedicaţiei ferme pentru consolidarea guvernării deschise, există deficienţe legate de deschiderea datelor publice de către instituţiile de stat şi funcţionarii publici. Raportul ce evaluează implementarea Planului de acţiuni pentru o guvernare deschisă pe anii 2012-2013 emis de Asociaţia pentru Democraţie Participativă (ADEPT) în iulie 2013 a atras atenţia asupra inerţiei şi rezistenţei în cadrul a numeroase instituţii de stat. Dificultăţile în folosirea programelor IT, neveridicitatea datelor furnizate publicului sau folosirea modalităţilor învechite pentru păstrarea informaţiilor constituie doar câteva din motivele principale descrise în raport. Aşadar, Guvernul prin Centrul de Guvernare Electronică ar trebui să-şi ajusteze acţiunile spre ameliorarea aptitudinilor resurselor umane, care activează în calitate de funcţionari publici. Per ansamblu, Guvernul ar trebui să ia în considerare impactul factorului uman, care ar trebui redus şi/sau educat mai bine, pe de altă parte, pentru a combate corupţia şi oferi transparenţă într-un mod mai eficient.

Agenda europeană - construirea unei punţi spre UE

Atât simbolic, cât şi politic, obiectivul cel mai important al Guvernului constă în aducerea Moldovei la un punct ireversibil în procesul integrării europene. În acest scop, se are drept ţintă iniţierea Acordului de Asociere (AA), Acordul de Comerţ Liber Aprofundat şi Cuprinzător (DCFTA) şi regimul liberalizat de vize cu UE. Termenul limită pentru realizarea acestor scopuri este Summitul Parteneriatului Estic din Vilnius din luna

noiembrie 2013, care se va desfăşura după patru ani de la lansarea Parteneriatului Estic. Deşi se prevede doar parafarea AA şi DCFTA , procesul de liberalizare a vizelor se aşteaptă să fie finalizat.

Aşadar, mai palpabil şi realistic pare a fi încheierea implementării Planului de acţiuni privind liberalizarea vizelor (PALV). În prezent partea moldovenească lucrează asupra pregătirii celui de-al 5-lea raport de evaluare, care se aşteaptă să fie emis până în luna septembrie. Totodată, Comisia Europeană planifică finalizarea elaborării celui de-al 5-lea raport final al său în perioada de pregătire pentru summitul de la Vilnius. Autorităţile moldoveneşti au aşteptări mari faţă de evaluarea ce urmează să aibă loc.

În cazul unui rezultat pozitiv, Comisia va recomanda Consiliului de Miniştri să evalueze posibilitatea ridicării regimului de vize pentru cetăţenii moldoveni. În consecinţă, Guvernul şi-ar putea consolida pârghiile de facilitare a migraţiei circulare, intensificării relaţiilor de afaceri dintre companiile moldoveneşti şi partenerii lor europeni, transferului de know-how şi cererii mai mari pentru servicii de transport şi călătorie[1].

În pofida percepţiei negative în societate, indicele "Doing Business" pentru Moldova s-a îmbunătăţit. În anul 2013 Moldova s-a clasat pe locul 83, ceea ce este un progres semnificativ semnificativ, ţinând cont de locurile ocupate în anii precedenţi - locul 94 în 2009 şi locul 103 în 2008.

În mod tradițional, societatea moldovenească exprimă scepticism cu privire la condițiile existente pentru desfășurarea afacerilor. Cu toate acestea, Republica Moldova a obținut o poziție genrală mai bună în clasamentul Business Doing Index, în comparație cu alte de țări din regiune. În 2013, Moldova s-a clasat pe locul 83 din 185 de state, rezultatul referindu-se la reglementările pentru perioada iunie 2011-mai 2012. Potrivit indicelui, Republica Moldova se află în urma unor așa țări ca Bulgaria (locul 66) și România (locul 72). Dar aceasta s-a plasat în fața Croației (locul 84) și Albaniei (locul 85), depășind considerabil Ucraina (locul 137). De fapt, Republica Moldova a ocupat o poziție mai bună decât Croația, în clasamentul Business Doing Index, deși ultima devenit cel de-al 28-lea membru al UE, pe 28 iulie (2013). De asemenea, Moldova a obținut performanțe mai bune decât Ucraina, care intenționează să semneze cu UE acordul privind ZLSAC, în luna noiembrie curent. În ciuda unei poziții generale bune ocupate în clasamentului Doing Business Index, Republica Moldova se află în spatele tuturor țărilor sus-menționate după criteriile ce se referă la "condițiile pentru inițierea unei afaceri" (Moldova - 92, Ucraina – 50, Bulgaria - 57, Albania - 62, România - 68, Croația - 80). Un alt domeniu în care Moldova a avut performanțe scăzute este "comerțul exterior (trading across border)", unde Moldova s-a poziționat pe locul 142, ceea ce reprezintă un rezultat mai mic decât cel înregistrat de alte țări din regiune, cu excepția Ucrainei (care ocupă locul 145).

Raportul Doing Business pentru acest an descrie că Moldova a întreprins acţiuni în scopul sporirii climatului investiţional în anii 2011-2012. Spre exemplu, Moldova a modificat legea privind societăţile pe acţiuni, care permite acţionarilor să solicite în instanţă anularea tranzacţiilor în cazul implicării unor pagube companiei. De asemenea, s-a redus impozitul cu reţinere la sursă pentru dividende de la 15% până la 6% şi de la 15% până la 12% din impozitul de reţinere la sursă pentru alte plăţi decât dividendele. Mai mult decât atât, s-a aprobat un nou regim de impozite pentru ÎMM, care introduce un impozit unic de 3% pentru veniturile companiilor mici obţinute din activităţi operaţionale. Totodată, autorităţile moldoveneşti au aprobat creşterea costului pentru achitarea impozitelor pentru companii prin reintroducerea impozitului pe venit. Cu toate acestea, costurile date au fost compensate prin încurajarea operaţiilor electronice cu privire la plăţile impozitelor. Chiar dacă statul pare să creeze un mediu de reglementare mai favorabil pentru conducerea afacerilor, aceste eforturi sunt subminate de protecţia redusă a dreptului asupra proprietăţii private şi corupţia răspândită pe larg în diverse instituţii ale statului.

ZLSAC – o “fereastră a oportunităţii” ce urmează să fie deschisă

La data de 12 iunie, UE şi Moldova au încheiat negocierile cu privire la ZLSAC, iniţiate în luna februarie 2012, care constituie parte a acordului de asociere mai larg. ZLSAC oferă acces la o piaţă de 500 miliarde de consumatori, promovând integrarea treptată a Moldovei pe piaţa internă a UE. Acest proces este

[1] "Raportul Naţional de Dezvoltare Umană 2012: Aspiraţiile europene şi dezvoltarea umană a Republicii Moldova”, PNUD Moldova, http://www.undp.md/presscentre/2012/NHDR/2012%20NHDR%20Romanian.pdf

combinat cu reforme într-o gamă întreagă de domenii de reglementare, precum regulamente tehnice, standarde de igienă şi fitosanitare (SPS), protecţia drepturilor de proprietate intelectuală şi reguli de concurenţă. Datorită acestor transformări regulatorii, economia Moldovei va deveni mai competitivă. Consumatorii vor beneficia de o piaţă cu standarde mai înalte în domeniul siguranţei produselor alimentare şi a produselor industriale. Mai mult decât atât, regulile mai transparente de concurenţă pot spori investiţiile străine directe şi investiţiile locale.

În timpul negocierilor cu privire la ZLSAC, desfăşurate la 15-16 mai, partea moldovenească a solicitat liberalizarea treptată, până la 10 ani, pentru anumite produse agricole (precum fructele, legumele, unele conserve şi sucuri, şi produsele lactate). O altă propunere a părţii moldoveneşti privind introducerea cotelor pentru produse europene concrete (carne, produse din carne, zahăr, unele produse lactate) a fost formulată în vederea susţinerii suplimentare a producătorilor locali. Pe de altă parte, UE a consimţit cu privire la posibilitatea instituirii cotelor anuale cantitative pentru exportul a 10 grupe de produse moldoveneşti (carne, zahăr, cereale, lapte, ouă, etc.) pe piaţa europeană. Aceste cote vor fi stabilite conform cererilor ce vor parveni de la producătorii moldoveni. Acestea vor constitui probabil un gen de măsură compensatorie pentru susţinerea exporturilor moldoveneşti, în timp ce preferinţele comerciale autonome vor fi anulate ca rezultat al intrării în vigoare a ZLSAC. Mai mult, Guvernul nu se poate baza exclusiv pe cote sau alte tipuri de facilități. În condiții unei lipse de produse calitative sau a unei îmbunătățiri reduse a calității produselor orice tipuri de "cote " vor fi inutile. Cu alte cuvinte, eforturile majore ar trebui concentrate pe creșterea standardelor producției în corespundere deplină cu cerințele europene.

O altă problemă crucială legată de ZLSAC constituie implicarea pasivă a regiunii transnistrene, care a refuzat să participe activ la negocieri şi s-a abţinut definitiv de la implementarea reformelor necesare. Prin urmare, ZLSAC şi anularea preferinţelor comerciale autonome pot avea consecinţe negative pentru economia transnistreană, fapt ce va împiedica iminent eforturile de reintegrare a ţării. Totuşi, anume integrarea economică a Moldovei cu UE constituie o premisă care poate stimula soluţionarea conflictului. În acest sens, atât Moldova, cât şi partea europeană ar trebui să examineze crearea unui sistem de stimulente pentru a motiva companiile din regiunea transnistreană să respecte cerinţele UE cu privire la standardele de producere şi calitate. Drept urmare, acest fapt va încuraja agenţii economici să influenţeze cercurile politice din regiune pentru a le convinge de necesitatea armonizării regulilor normative din regiune cu normele UE. De asemenea, acţiunile practice menite să verifice regulile de origine şi modul în care sunt respectate alte cerinţe regulatorii de către producătorii din regiunea transnistreană pot fi efectuate în cooperare cu EUBAM.

Per ansamblu, negocierea ZLSAC nu trebuie tratată ca un scop final. Partea dificilă va constitui implementarea sa, care va necesita un cadru de reglementare realizabil, instituţii funcţionale, legislaţie aplicabilă şi capacitate de punere în aplicare din partea autorităţilor de stat.

Dialogul cu FMI

Criza politică a bătut alarma în rândul donatorilor externi. În contextul impasului politic şi a unor inițiative adoptate în dezacord cu memorandumul precedent de cooperare Moldova-FMI, FMI a decis să amâne temporar sprijinul său financiar pentru perioada de 3 ani. De fapt, programul a fost închis din cauza neîndeplinirii angajamentelor de către partea moldovenească. Ca rezultat, Moldova nu a primit ultima tranşă de împrumut în valoare de 76 milioane dolari SUA, alocată iniţial pentru suplinirea rezervelor BNM. Pe lângă acesta, relaţiile Moldovei cu FMI au fost deteriorate.

Din momentul depunerii jurământului, Guvernul Leancă a întreprins diverse acţiuni de restabilire a încrederii partenerilor externi. Deși este clar că, datorită anului pre-electoral, nivelul de manevră al autorităților centrale va fi redus, relația cu FMI este importantă pentru restabilirea credibilității țării. În acest sens, la data de 12 iulie, prim-ministrul a aprobat crearea grupului de lucru pentru elaborarea unui program de cooperare cu FMI. Negocierile privind noul program de finanţare vor începe în toamnă. Organizaţia este interesată să ofere asistenţă pentru menţinerea stabilităţii macroeconomice şi susţinerea reformelor. În schimb, ea a sugerat Guvernului să revizuiască: (i) ultimele modificări la impozitarea în agricultură, care, de asemenea,

are legătură cu unicul impozit pentru producătorii agricoli; (ii) redeschiderea lacunelor în regimul impozitelor pe valoarea adăugată; (iii) majorarea pensiilor şi salariilor pentru demnitari.

Mai mult decât atât, FMI a solicitat abordarea provocărilor curente prezentate în sectorul bancar. Aşadar, autorităţile moldoveneşti ar trebui să asigure o executare cuprinzătoare a transparenţei acţionarilor adoptată recent, inclusiv a cerinţelor de corespundere. Suplimentar, prin reformarea justiţiei se va stimula protecţia drepturilor de proprietate în sectorul bancar. În mod special, organizaţia s-a referit la necesitatea sporirii capitalizării Băncii de Economii, cu îmbunătăţirea managementului său şi privatizarea ulterioară. Per ansamblu, recomandările generale ale FMI se referă la menţinerea stabilităţii financiare şi realizarea reformelor structurale.

Însuși faptul că Guvernul a declarat interesul major pentru semnarea unui memorandum cu FMI cât mai curând posibil este de bun augur pentru construirea unui dialog constructiv cu această instituție. De fapt, prezenţa FMI ar putea îmbunătăţi imaginea ţării în ce priveşte fezabilitatea politicii macroeconomice şi constituie o dovadă importantă în favoarea credibilităţii ţării pentru donatorii externi. În același timp, trebuie să avem în vedere că în ciuda constrângerilor politice și electorale slăbește nivelul de manevră al Guvernului. Prin urmare, prim-ministrul a subliniat că Republica Moldova a obținut un grad suficient de stabilitate financiară, și că în cele din urmă, țara nu ar avea nevoie de asistență financiară din partea FMI. Cu toate acestea, țara are nevoie de un program cu FMI pentru a menține credibilitatea sa. În acest sens, Guvernul dorește un dialog foarte flexibil cu FMI, în timp ce cel din urmă a declarat în mod clar că sunt necesare reforme noi.

Prognozele şi provocările pe termen scurt

- Conform programului de activitate a Guvernului, crearea locurilor de muncă constituie una din îngrijorările de bază din agenda politică. În acest sens, aceasta a impulsionat continuarea reformelor şi avansarea mediului de afaceri. Însă birocraţia mare şi corupţia constantă pot submina eforturile. Mai mult decât atât, Guvernul se confruntă cu dificultăţi în găsirea mijloacelor financiare pentru realizarea reformelor. Haosul politic de la începutul anului a determinat o pierdere substanţială a asistenţei financiare externe. Acest fapt a forţat Guvernul să întreprindă acţiuni de reasigurare a partenerilor externi despre stabilizarea politică şi agenda europeană a ţării.
- Este puţin probabil că Guvernul deţine resurse suficiente pentru îmbunătăţirea radicală şi rapidă a mediului de afaceri în vederea generării unui număr mai mare de locuri de muncă. Unul din factorii care pot aduce stimulentul real în acest domeniu constituie implementarea noilor proiecte de infrastructură şi facilitarea activităţii antreprenoriale. Acest fapt depinde de capacitatea Guvernului de a gestiona resursele financiare existente şi de a atrage pe cele noi. Drept demonstrare în acest sens poate servi construcţia gazoductului Ungheni-Iaşi, care se presupune să fie începută în a doua jumătate a anului 2013.
- Încheierea acordului ALSAC trebuie să fie urmată de activităţi pentru sporirea calităţii produselor moldoveneşti, în special a celor agricole. O atenţie deosebită necesită eforturile de extindere a efectelor ALSAC asupra companiilor din regiunea transnistreană, care boicotează activ procesul de integrare economică a Moldovei în UE.
- Relaţiile dintre Moldova şi FMI vor fi restabilite probabil datorită stabilizării politice. Însă s-ar putea ca autorităţile moldoveneşti să fi obligate să reajusteze legislaţia aprobată în timpul crizei politice, care se referă la impozitele în agricultură, pensii, etc. Totuşi, acestea nu sunt unicele probleme care urmează a fi negociate cu FMI. Alegerile legislative din anul viitor posibil vor pune presiune suplimentară asupra autorităţilor moldoveneşti în dialogul cu FMI.

Recomandări de politici

- Deşi Guvernul îşi concentrează eforturile asupra îndeplinirii agendei europene în perioada de până la summitul de la Vilnius, noile priorităţi pentru perioada de după summit trebuie să fie formulate într-un document oficial.
- În timp ce formarea unui mediu de afaceri favorabil va necesita timp, Guvernul ar trebui să creeze condiţii pentru proiectele de infrastructură, menite să stimuleze angajarea în câmpul muncii. Aceasta înseamnă să fie pregătite resurse umane apte de muncă capabile să ocupe eventualele locuri de muncă, planificate de Guvern.În acest sens, este necesar de a stabili un mecanism permanent de instruire profesională destinat muncitorilor, de care au nevoie companiile de construcţie. Un asemenea apel a fost lansat recent de către prim-ministrul actual. Însă, nu există un cadru normativ clar, condiţii specifice de implementare şi un proces de monitorizare, care trebuie definite în viitorul apropiat.
- Atât Moldova, cât şi UE trebuie să convină la timp util cu privire la măsurile şi orarul de facilitare a aplicabilităţii prevederilor ALSAC în regiunea transnistreană prin implicarea companiilor. Este necesar de ținut cont de perspectivele geopolitice pentru regiune în contextul semnării ALSAC cu Ucraina şi posibilele contra-acţiuni comerciale din partea Rusiei.
- Un program reînnoit cu FMI reprezintă un mod de restabilire a încrederii donatorilor externi în economia ţării. Politicile în domeniul agriculturii, educaţiei, sănătăţii, pensiilor etc. vor fi aspecte importante în negocierea cu FMI. Totodată, Guvernul face presiuni pentru o mai mare flexibilitate în contextul anului pre-electoral. Dar FMI poate respinge o asemenea abordare, chiar dacă noul Guvern garantează stabilitatea politică. În această situație, rolul părții moldovenești este de veni cu o propunere acceptabilă pentru ambele părți, care va facilita negocierile. Astfel, Guvernul ar trebui să aibă o poziție cuprinzătoare și previzibilă, vorbind cu o singură voce, împreună cu ceilalți actori naționali, totodată, excluzând orice tip de declarații sau acțiuni politice ambigue.

■ Capitolul 2. Oferta internă

Creștere nouă, model vechi: cât de sustenabilă este recuperarea economică

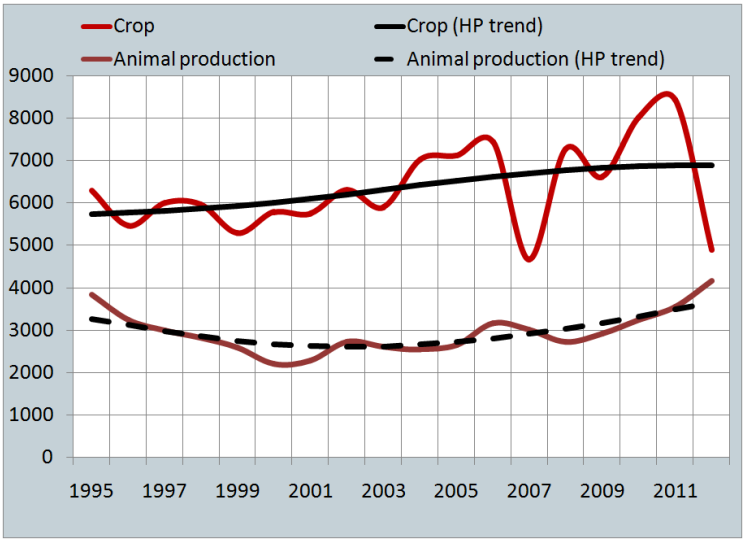
După contracţia din ultimele două trimestre ale anului 2012 (în T3:12 PIB-ul a scăzut cu 1,7% f-a-p, iar în T4:12 cu 2,5%), în T1:13 economia a început să-și revină, înregistrând o creştere de 3,5% f-a-p. Această evoluție a fost determinată de toate componentele PIB-ului, valoarea adăugată brută având o dinamică ascendentă de 2,9% f-a-p. Cea mai rapidă creştere s-a înregistrat în sectorul serviciilor (+2,8% f-a-p), deşi cu o distribuţie foarte neuniformă: sectorul construcţiilor a cunoscut un avânt de 10,5%, pe când comerţul intern a înregistrat o creştere de doar 3,5% f-a-p. În agricultură și industrie, valoarea adăugată brută a înregistrat o dinamică mai modestă, dar totuşi promiţătoare: +2,3%, respectiv +2,2% f-a-p. O altă componentă importantă a PIB-ului, taxele pe produse, a crescut cu 5,5% f-a-p, datorită deprecierii monedei naţionale, încasării mai eficiente a taxelor și creşterii impozitelor la unele produse.

Agricultura. În primul semestru al anului 2013 producţia agricolă a crescut cu 2,8% f-a-p. Totuși acest sector a cunoscut un declin grav în perioda T2:12-T1:13, atingând nivelul cel mai redus în T3:12 (-27,3% f-a-p). Recoltele au început să scadă în T1:12, declinul maxim fiind înregistrat în T4:12 (-31,8% f-a-p). Această situaţie a fost cauzată de vremea uscată din perioada T3:11-T1:12 și de vara fierbinte a anului 2012. Cele mai afectate culturi au fost porumbul, la care producţia la hectar a scăzut cu 62,2% în 2012 f-a-p, urmat de grâu, cartofi și floarea soarelui, la care producţia a scăzut cu 38,5%, 37,1% şi respectiv 35,9% din cea a anului precedent. Sfecla de zahăr a fost mai rezistentă la condiţiile climatice nefavorabile, producţia acestei culturi diminuându-se cu 19,3% în 2012.

Datorită sensibilităţii ridicate la condiţiile climatice, precum și dotării tehnologice precare, producţia agricolă a fost întotdeauna foarte instabilă, cu o tendinţă de creştere modestă: rata de creştere pe termen lung în perioada anilor 1995-2012 este de circa 1,1%. Din cauza secetei, în anul 2012 producţia efectivă a fost mai mică cu 28,8% faţă de tendinţa pe termen lung. Un decalaj similar s-a înregistrat în 2007 (30,2%), când condiţiile meteorologice au fost asemănătoare.

În T1:13, producţia din sectorul zootehnic a scăzut cu 1,9% f-a-p. În pofida declinului din T3:12-T2:13, pe termen lung producţia animalieră are o evoluţie pozitivă (Figura 1). Această tendinţă se menţine din anul 2002, producţia animalieră crescând anual cu 3,4%, însă mult mai puţin decât producţia vegetală (+1,1%). Dinamica pozitivă a producţiei din zootehnie a fost susţinută de un nivel înalt de protecţie prin tarife a acestui sector în ultimii ani, dar s-a datorat și unei profitabilități mai ridicate comparativ cu producţia vegetală. În plus, ponderea economiei subterane în zootehnie este mult mai mică decât în cultura plantelor, ceea ce explică performanţa ”statistică” a acestui sector. Un aspect semnificativ este acela că s-au produs schimbări importante în structura producţiei zootehnice, prin creşterea ponderii cărnii de porc și de pasăre, datorită rentabilității mai mari și riscurilor mai reduse comparativ cu producţia cărnii de vită sau de oaie.

Figura 1. Evoluţia sectoarelor agricole, mln. MDL (2000=100%)

Sursa: BNS, estimarea EXPERT-GRUP

Industria. După o scădere de 3,1% în anul 2012, producţia industrială a început să se redreseze din Feb:13, înregistrând o creştere cu 5,9% f-a-p în primele cinci luni ale anului. Această revigorare a fost determinată de avântul din Apr:13, când producţia industrială a înregistrat o creştere record din anul 2004 (+23,5% f-a-p). Cea mai importantă creştere (+20,9% f-a-p) a avut loc în industria extractivă, în principal datorită avansului din sectorul construcţiilor. Și industria prelucrătoare a avut o evoluţie promiţătoare, înregistrând o creştere sănătoasă de 7,6% f-a-p.

Serviciile. Spre deosebire de producţia industrială și cea agricolă, evoluţia din sectorul serviciilor s-a caracterizat prin stabilitate în anul 2012, care a continuat în T1:13, înregistrând o creştere a valorii adăugate de 2,8% f-a-p. Ambele segmente ale serviciilor (pentru populaţie și pentru firme) au înregistrat o creştere pozitivă (cu 7,1% şi, respectiv, 4,5% f-a-p,). În acelaşi timp, comerţul intern a avut performanţe mai modeste: comerţul cu ridicata a crescut cu 5,8%, iar comerţul cu amănuntul a scăzut cu 2,2% f-a-p. Stabilitatea relativă din sectorul serviciilor se explică prin faptul că consumul gospodăriilor, care influenţează semnificativ acest sector, este tradiţional mai constant comparativ cu exporturile sau investiţiile. Astfel, în pofida recesiunii economice din 2012, remitenţele și salariile reale au rămas stabile, ceea ce a alimentat comerţul intern și serviciile. Stabilitatea se observă mai ales la salariile din instituţiile publice, care au o pondere importantă în totalul locurilor de muncă (21,5% în 2012).

Tendinţa ascendentă a comerţului exterior a determinat o creştere cu 14,7% a volumului de bunuri transportate în prima jumătate din 2013, cu o modere a ratei de creştere în T2:13 (+10,7%). Această atenuare a fost determinată de încetinirea creşterii economice a Rusiei și de condiţiile economice încă dificile și incerte din UE.

Construcţiile. În T1:13, construcţiile au avut un progres notabil, producţia crescând cu 9,4%, iar valoarea adăugată cu 10,5%. Principalul motiv este legat de revigorarea activităţii de investiţii: totalul investiţiilor a înregistrat o creştere cu 4,5% f-a-p în primul trimestru al anului 2013. Investiţiile finanţate din fonduri publice au înregistrat cea mai mare creştere (+97,2% f-a-p în T1:2013), urmate de cele finanțate din surse externe (+45,7% în T1:2013). Creşterea investițiilor finanţate din fonduri publice se explică prin mai multe proiecte importante de infrastructură, în special de reabilitare a drumurilor. Astfel se explică ponderea mai mare a lucrărilor de inginerie (39,4% în 2012, comparativ cu 31,5% în 2008), care este de bun augur pentru o dezvoltare economică sănătoasă pe termen lung.

Previziuni şi provocări pe termen scurt

- Creşterea compensatorie din agricultură, însoţită de o creştere minoră a consumului, vor fi principalele forţe motrice ale creşterii economice din perioada 2013-2014. Până la sfârşitul anului curent, preconizăm că PIB-ul va oscila în jur de 4,0%-4.4%, fiind în concordanţă cu estimările autorităţilor și ale comunităţii internaţionale. Însă această creştere nu va crea locuri de muncă și va valorifica puţin potenţialul economiei. Deficienţele legate de structura PIB-ului reprezintă un risc major pentru creşterea pe termen lung, care ar putea rămâne redusă dacă nu vor avea loc îmbunătăţiri structurale. Principalele provocări sunt legate de vulnerabilitatea sporită la șocurile externe, precum și de anomaliile climatice, datorită progresului tehnologic insuficient al agriculturii.
- Redresarea agriculturii, preconizată pentru anul 2013, nu va rezolva problemele de bază ale acestui sector: fragmentarea excesivă a terenurilor (care subminează economiile de scară), dotarea tehnică necorespunzătoare și, ca urmare, sensibilitatea la condiţiile climatice. Oscilațiile frecvente și importante ale producţiei vegetale ameninţă dezvoltarea pe termen lung a acestui sector. Producţia animală cunoaşte o evoluţie mai dinamică, stimulată de creşterea producţiei de carne de porc și de pasăre. Există însă riscuri în zootehnie, legate de instabilitatea producţiei vegetale.
- Creșterea spectaculoasă a ofertei de grâu atât în interiorul țării, cât și în regiune, în paralel cu accesul limitat la piețele externe de desfacere, ar putea cauza probleme pentru producători. Anticipăm că prețul mediu pentru grâu va fi de aproximativ 2 MDL/kg[2]. Orientarea produselor cerealiere pe piețele externe nu va oferi mari avantaje, pentru 2013 se prevede scăderea prețului

[2] Estimări realizate în baza regresiei: *dln***Grain Price**=4.14-0.3*ln***Grain Supply**+0.9*dln***World Price**

mondial la grâu cu aproximativ 9,1%. În aceste condiții este posibil ca agricultorii să înregistreze pierderi. Totodată, acest segment de piață este constrâns de 2 factori. În primul rând, numărul mic de companii colectoare de grâu și capacitatea redusă de negociere a agricultorilor, determinată de activitatea solitară a acestora, denotă posibilitatea existenței unei situații de oligopol pe piața de intermediari. Reducerea prețurilor la nivel internațional ar putea determina companiile colectoare să achiziționeze grâul de la producătorii interni la prețuri și mai mici, pentru a-și menține marjele de profit. În al doilea rând, infrastructura de depozitare slab dezvoltată cauzează dificultăți legate de stocarea grâului. Producătorii de cereale efectuează tranzacții imediate și nu pot beneficia de prețuri mai avantajoase din viitor.

- Până la sfârşitul anului 2013, sectorul industrial va înregistra o creştere de 5%-6% f-a-p, care ar putea să încetinească până la 4-5% în 2014. Industria ar putea beneficia de creşterea din sectorul serviciilor, precum şi din construcţii. Între timp, instabilitatea economică din UE și încetinirea creşterii economice în Rusia ar putea afecta exporturile, ceea ce va pune în discuţie perspectivele de dezvoltare ale sectorului industrial.
- Pentru anul 2013 este preconizat un avans moderat al sectorului serviciilor, ținând seama în special de evoluţia pozitivă a domeniului construcţiilor în T1:13 și de creşterea treptată a ponderii lucrărilor de inginerie. Acest fapt este de bun augur pentru dezvoltarea în continuare a sectorului și ar putea stimula creşterea economică pe termen lung. Persistă însă problemele legate de calitatea lucrărilor de construcţii, care subminează impactul pozitiv al investiţii în infrastructura rutieră.

Recomandări de politici

- Faptul că redresarea economică din perioada anilor 2013-2014 va fi stimulată în mare măsură de consum relevă persistența aceluiaşi model de creştere, determinat de remitenţe și consum acoperit din importuri. Astfel, oferta internă rămâne insuficientă, fiind limitată de constrângerile climatului de afaceri, barierele netarifare înalte, investiţiile deficitare, care se rezumă în final la problema competitivității. Prin urmare, mediul de afaceri trebuie îmbunătăţit prin acţiuni asumate și coordonate din partea ministerelor de resort și altor autorităţi publice. Accentul principal trebuie să se pună pe facilitarea comerţului transfrontalier, îmbunătăţirea administraţiei fiscale și vamale, eliminarea barierelor birocratice pentru obţinerea diverselor licenţe, protecţia drepturilor de proprietate, asigurarea unei activităţi adecvate și eficiente în principalele agenţii de reglementare și transparenţa instituţiilor publice.
- Scopul ameliorării competitivității devine și mai acut în contextul viitorului Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE. Astfel, pentru a-și valorifica avantajele, economia și instituţiile Moldovei trebuie să se modernizeze și să se adapteze la standardele internaţionale și europene. O atenţie deosebită trebuie acordată dezvoltării sectorului industrial, care ar putea contribui la migraţia rapidă a forţei de muncă din unele sectoare agricole ce se vor dovedi necompetitive după implementarea ALSAC.
- Având în vedere că, în multe cazuri, calitatea lucrărilor de construcţii s-a dovedit a fi deficitară, subminând efectele pozitive ale acestor investiţii, este necesar să se asigure proceduri de licitaţie mai competitive și să se intensifice auditul calităţii lucrărilor respective. De asemenea, trebuie să se consolideze transparenţa procedurilor de licitaţie pentru astfel de proiecte, să se asigure un tratament liber și egal pentru fiecare participant și să se creeze un mecanism clar de monitorizare și responsabilitate.
- Estimările relevă faptul că pentru a majora prețul grâului până la un nivel confortabil fermierilor, Guvernul ar trebui să retragă de pe piață cantități semnificative de grâu (). Însă, această opțiune de politici nu poate fi fezabilă, având în vedere capacitățile limitate de stocare disponibile la instituțiile statului, precum și faptul că resursele financiare suplimentare pentru aceste achiziții nu au fost planificate în legea bugetului de stat. Guvernul ar trebui să se concentreze mai curând spre facilitarea accesului fermierilor la pieţele externe de desfacere, să stimuleze concurența pe piața intermediarilor agricoli și să diminueze asimetria informațională dintre producători și piață.

Tabelul 2. Cantitatea de grâu necesară de a fi retras pentru a majora prețul

Cantitatea necesară de a fi retras de pe piață, mii tone	Majorarea prețului la grâu, %
154,2	5
279,7	10
540,9	25

Sursa: calculele EXPERT-GRUP

Capitolul 3. Cererea internă

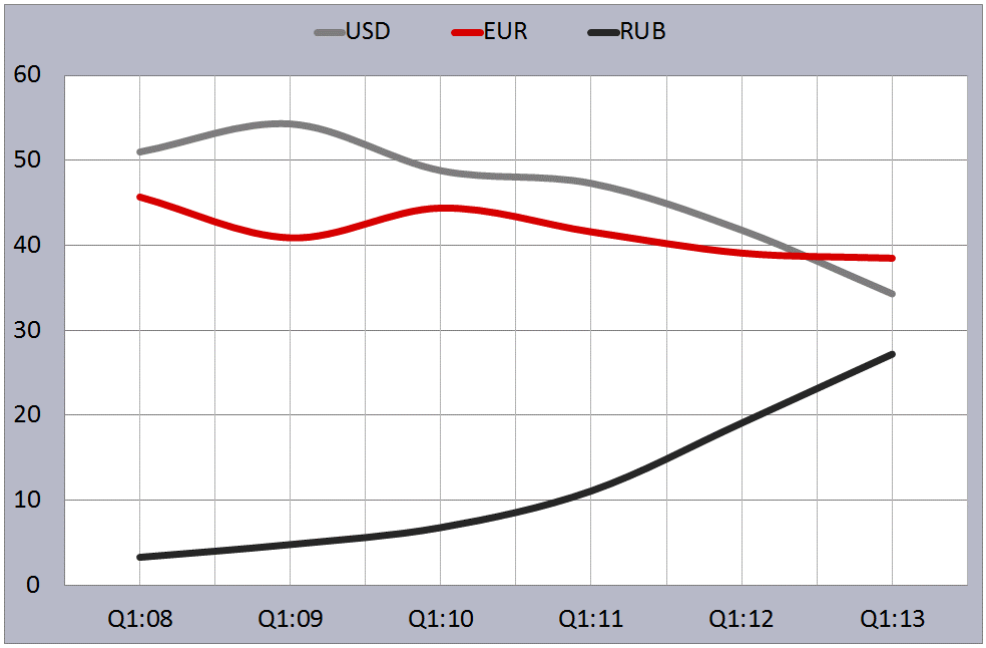
Consumul rămâne principalul motor al creșterii economice

Recuperarea economică înregistrată în T1:13, a fost determinată în principal de consumul gospodăriilor, care a crescut cu 3,7% f-a-p. Deşi, salariul mediu în Mai:13 a fost de 3758,5 lei, mai mare cu 7,7% f-a-p, venitul disponibil total al gospodăriei în T1:13 a constituit doar 1559,8 lei, o creştere cu 3,9% în termeni reali f-a-p. Veniturile mai mari au dus la o creştere cu 6,7% f-a-p a soldului depozitelor bancare pentru populaţie, până la 27189,5 mil. lei în primul semestru al anului curent. Creşterea actuală este lipsită însă de o bază solidă, fiind observată în mod sistematic în anii precedenţi.

Salariile au rămas principala sursă de venit a populaţiei, cu o pondere de 42,5% în T1:13, în scădere cu 1,4 p.p f-a-p. În schimb, ponderea beneficiilor sociale pentru populaţie a crescut cu 1 p.p, până la 19,4%, ceea ce denotă inerția repercusiunilor sociale ale recesiunii economice din anul precedent. Remitenţele continuă să dețină o pondere importantă în sursele de venit ale populației, reprezentând în medie 16,6% din coșurile gospodăriilor. Comparând venitul disponibil din mediul rural cu cel din mediul urban, putem observa un decalaj important, atât ca sumă, cât și ca structură. Gospodăriile urbane câștigă de 1,7 ori mai mult decât familiile rurale, în special din salarii. Gospodăriile rurale se bazează foarte mult pe veniturile obţinute din activităţi agricole individuale (până la 19,3% din totalul venitului disponibil) și pe remitenţe (până la 21,0%). Ambele surse sunt problematice, deoarece activităţile agricole sunt foarte instabile și vulnerabile la șocurile climatice, iar remitenţele nu sunt distribuite uniform și nu sunt sustenabile pe termen lung.

Remitenţele joacă un rol central în dezvoltarea economiei naţionale. În perioada ian:13-mai:13, transferurile din străinătate în favoarea persoanelor fizice au fost de 583,96 milioane USD, în creştere cu 10,6% f-a-p, fapt care a alimentat în mare măsură consumul. Populaţia rurală este mai dependentă de remitenţe decât populaţia urbană (circa 21,0% din totalul veniturilor în localităţile rurale, comparativ cu 13,0% - în cele urbane, în T1:13). Merită menţionat faptul că remitenţele din Federaţia Rusă continuă să deţină ponderea cea mai mare în totalul transferurilor din străinătate, care a crescut în special odată că înrăutățirea situației economice din UE (Figura 2).

Figura 2. Transferuri băneşti din străinătate către persoane fizice prin sistemul bancar

Sursa: Calculele Expert-Grup în baza datelor BNM

În general, remitenţele sunt utilizate pentru consum, iar tendinţa de economisire a populaţiei a rămas redusă, ceea ce înseamnă că doar o mică parte din acest flux ajunge în depozitele bancare și investiții. Mai mult decât atât, deficienţele apărute recent în sectorul bancar au subminat și mai mult încrederea populaţiei faţă de bănci.

Structura consumului gospodăriilor nu s-a schimbat în T1:13 comparativ cu perioadele anterioare. Consumul mediu lunar a fost de 1656,1 lei pe persoană, mai mare cu 9,6% f-a-p. În termeni reali, cheltuielile gospodăriilor au crescut cu 5,0%, în timp ce veniturile - cu doar 3,9% f-a-p. Acest fapt se explică prin sub-raportarea sistematică a câştigurilor populaţiei, precum și prin condiţiile economice dificile, care au determinat gospodăriile să consume mai mult decât își pot permite, subminând și înclinația spre economisire.

Cea mai mare pondere a bugetului gospodăriilor este alocată produselor alimentare (în medie, 43,4% în T1:13), doar 6,7% fiind pentru servicii de sănătate și 0,8% pentru educaţie. În medie, gospodăriile urbane au cheltuit de 1,4 ori mai mult decât cele rurale, reflectând decalajul important de bunăstare dintre sate și oraşe. Costurile de întreţinere ale gospodăriilor au crescut pe parcursul ultimilor 4 ani, în special pentru gospodăriile urbane, reflectând parţial creşterea costurilor pentru încălzire și alte mărfuri.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Consumul va rămâne principala forţă motrice a creşterii economice, cel puţin în anii 2013 și 2014. Până la sfârşitul anului curent, preconizăm o creştere cu 4.0%-4,5% a volumului total al cheltuielilor de consum, cea mai mare contribuţie având-o consumul privat al gospodăriilor (4,5%-5,0%).
- Pe termen scurt, nu ar trebui să ne aşteptăm la schimbări structurale ale cererii interne, având în vedere faptul că din cauza perpetuării sărăciei și instabilității, cetăţenii Moldovei rămân concentrați mai mult pe satisfacerea necesităţilor primare (prima și a doua treaptă a piramidei lui Maslow), ce țin de alimentație și siguranță.
- Cheltuielile pentru gospodărie și întreţinere par să fi atins un nivel destul de stabil, după doi ani de creşteri robuste. Această tendinţă ar trebui să continue pe termen mediu și lung, deoarece nu se așteaptă o diversificarea substanțială a resurselor energetice.
- Întrucât condiţiile economice din UE se îmbunătăţesc, deşi modest, ne aşteptăm ca remitenţele înregistrate oficial în Moldova să ţină pasul cu creşterea economică. În pofida încetinirii creşterii economice în Rusia, preţul ridicat al petrolului continuă să susţină economia rusească și implicit fluxurile de remitențe. Astfel, pe ansamblu, ne aşteptăm la o creştere a remitenţelor în acest an și în anul următor, ceea ce susţine și consumul intern.

Recomandări de politici

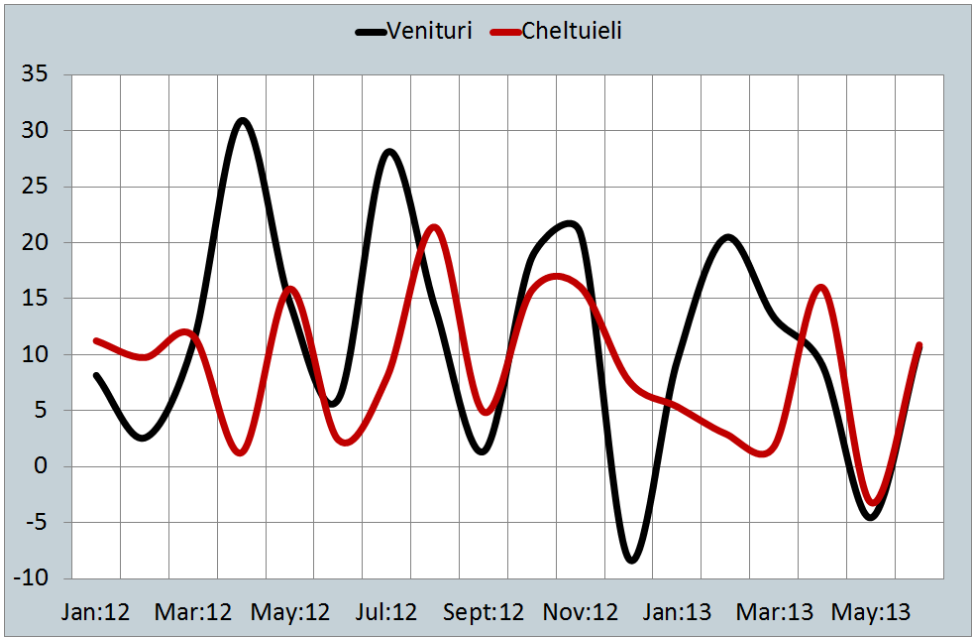
- Reformele pentru îmbunătăţirea cererii interne trebuie să vizeze ameliorarea concurenţei și îmbunătăţirea cadrului de investiţii și inovaţii în economia Moldovei. Aceasta include susținerea și încurajarea activă a inovaţiilor și promovarea cercetării și dezvoltării.
- În opinia noastră, moldovenii consumă mult și produc puţin și ineficient. Acest model este nesustenabil fără surse adecvate de generare a valorii adăugate. Deoarece bunăstarea materială se bazează în mare măsură pe remitenţe, sustenabilitatea actualului model de creştere economică este îndoielnică, fiindcă nu rezolvă problema excluderii sociale și nu creează destule oportunităţi economice.
- Ar trebui să avem în vedere alte măsuri de stimulare a surselor interne de creştere economică. Reformele structurale începute ar trebui să accelereze esențial, pentru a spori potenţialul nostru de dezvoltare și a crea locuri de muncă decente.

■ Capitolul 4. Finanțe publice

Recuperarea economică oglindită de finanțele publice

În prima jumătate a anului 2013 veniturile bugetului public naţional au fost caracterizate printr-o evoluţie pozitivă, cu excepţia lunii mai când s-a înregistrat o uşoară descreştere de 2,7% f-a-p. În T1:13 veniturile s-au majorat mai rapid decât cheltuielile, în T2:13 situaţia s-a inversat şi doar în luna iunie ritmurile de creştere s-au echilibrat (Figura 3). Decelerarea creșterii veniturilor publice s-a produs sub impactul unor factori de moment, în același timp riscurile sistemice continuă să planeze constant asupra sistemului de finanțe publice.

Figura 3. Veniturile și cheltuielile bugetului public național, creştere f-a-p, %

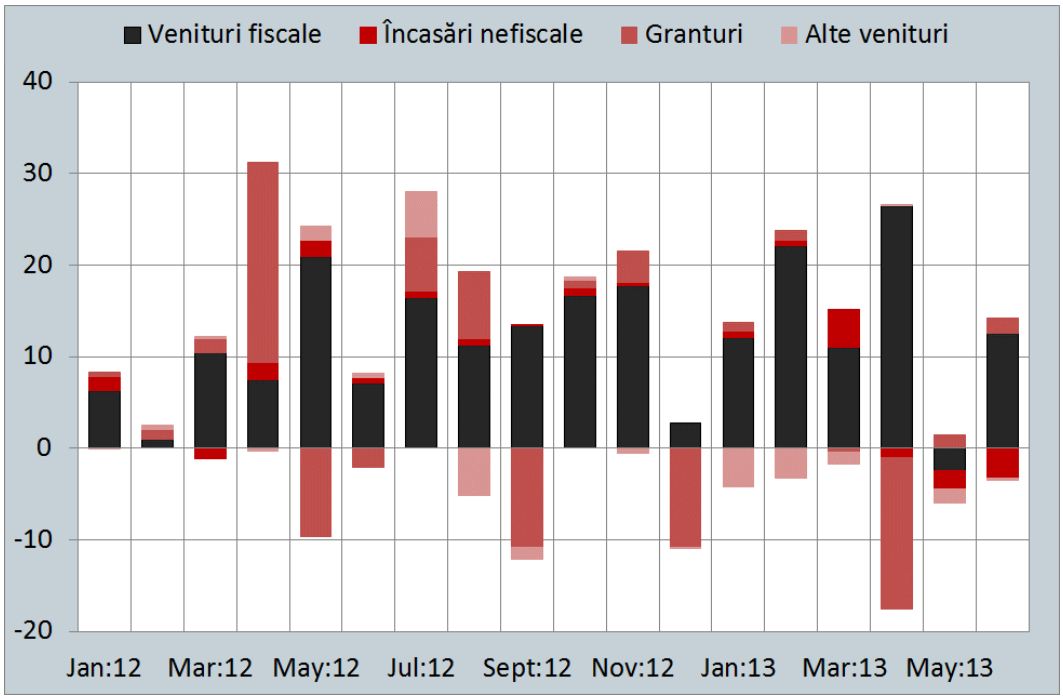

Sursa: Ministerul Finanţelor și calcule ale EXPERT-GRUP;

Încasările fiscale, care reprezintă circa 90% din veniturile publice, au avut cea mai stabilă evoluţie în prima jumătate a anului 2013, comparativ cu alte componente ale bugetului public. Factorii care au influenţat majorarea veniturilor fiscale: avansarea economică, majorările unor taxe şi deprecierea monedei naţionale. Pe parcursul primului semestru serviciile prestate de către instituțiile publice contra plată s-au redus, respectiv capitolul ce reflectă aceste operațiuni: „Veniturile din mijloacele speciale ale instituţiilor publice" a scăzut și influențat neativ rezultatele bugetare. Scăderea veniturilor în T2:13, în mare parte, a fost determinată de reducerea granturilor și a veniturilor nefiscale. Descreşterea volumului granturilor s-a produs în lunile martie şi aprilie. Această evoluţie a fost cauzată de criza politică din Chişinău. Donatorii externi au redus volumul finanţării în condiţiile în care nu exista o claritate privind viitorul Guvern. În luna mai, odată cu votarea unui nou Guvern şi crearea premiselor pentru o funcţionare stabilă a instituțiilor statului, volumul finanţării prin granturi a sporit brusc şi a continuat să crească și în iunie.

Veniturile nefiscale au scăzut din cauza a două componente: „Alte venituri din activitatea de antreprenoriat și din proprietate" şi „Taxele și plățile administrative". Reducerea altor venituri din activitatea de antreprenoriat si din proprietate ar putea fi explicată prin problemele legate de gestionarea calitativă a întreprinderilor de stat sau a societăţilor în care statul este proprietar, ce se reflectă prin deteriorarea rezultatelor financiare a acestor unităţi, respectiv prin reducerea defalcărilor din profitul net şi a dividendelor aferente cotelor de participare. Descreșterea taxelor și plăţilor administrative este determintă de micșorarea încasărilor din unele taxe locale. Acest fenomen indica asupra unor carențe în administrarea fiscală la nivel local.

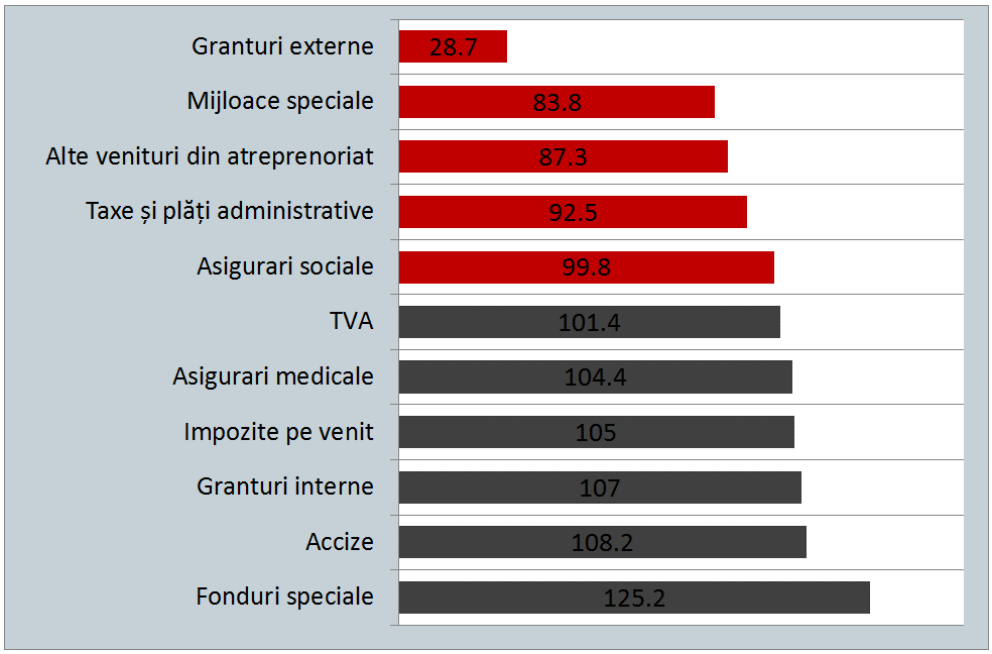
Figura 4. Contribuțiile la creșterea veniturilor bugetului public național, %

Sursa: Ministerul Finanţelor şi calcule ale EXPERT-GRUP;

Dinamica negativă a mai multor componente ale bugetului a cauzat neîndeplinirea planului de încasări bugetare pentru primul semestru al anului 2013. Veniturile din mijloacele speciale ale instituţiilor publice, granturile, alte venituri din activitatea de antreprenoriat și din proprietate, taxele și plățile administrative au fost sub valorile proiectate, în timp ce majoritatea încasărilor fiscale au fost colectate peste nivelul planificat (Figura 5). În același timp acest rezultat denotă deficitul de abilități în materie de prognozare a instituțiilor din sectorul public, care au tangențe sau sunt implicate în procesul de planificare bugetară.

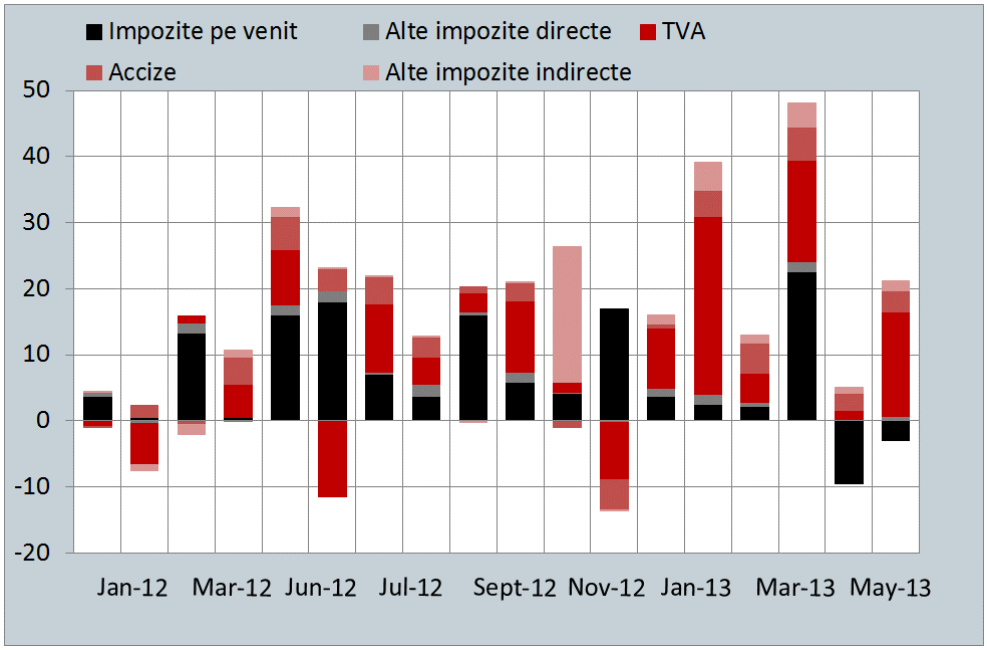
Figura 5. Realizarea planlui de încasare a veniturilor bugetare în semestrul I 2013, %

Sursa: Ministerul Finanţelor şi calcule ale EXPERT-GRUP;

Reintroducerea în 2012 a impozitului pe profit a consolidat finanţele publice. În rezultatul acestei acțiuni, impozitele pe venit au devenit unul dintre principalele componente care contribuie la creșterea veniturilor fiscale, concurând în acest sens cu TVA (Figura 6).

Figura 6. Contribuţii la creşterea veniturilor fiscale f-a-p, %

Sursa: Ministerul Finanţelor şi calcule ale EXPERT-GRUP;

Orienatarea către finanţarea datoriei publice interne, ce reprezintă 30% din datoria publică totală, doar din împrumuturi pe termen scurt sau mediu denotă faptul că guvernul dispune de surse limitate pentru finanţarea unor necesităţi curente. În acest sens ne vorbesc și schimbările structurale din datoria publică externă. Începând cu dec:12 autoritățile publice din Republica Moldova atrag credite pe termen scurt și mediu din străinătate, iar contractarea împrumuturilor pe termen lung din exterior s-a redus. Dacă, tradițional, datoria publică externă, circa 70% din datoria publică, era formată integral din împrumuturi pe termen lung, atunci în prezent ponderea acestora a scăzut și constituie 54,1%. Contractarea creditelor pe termen scurt din exterior la sfârșitul anului 2012 s-a realizat cu scopul acoperirii deficitului bugetar. Comprimarea împrumuturilor pe termen lung, în paralel cu evoluția moderată a cheltuielilor capitale poate constrânge baza de finanțare a unor proiecte investiționale de lungă durată. Dinamica cheltuielilor capitale după criza din 2009 este pozitivă, însă evoluția acestora este una de recuperare. Chiar și după o creștere de 3 ani, ponderea cheltuielilor capitale în PIB și valoare acestora, exprimată în termeni reali, este sub nivelul anului 2008.

Tabelul 3. Evoluția cheltueililor capitale

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Cheltuieli capitale în prețuri curente, mln. MDL	2334,6	3515,7	4055,6	4418,4	3051,8	3459,6	4321,5	5553,1
Cheltuieli capital în prețuri constante, mln. MDL (2000=100)	1042,9	1186,2	1209,8	1149,1	695,6	702,8	832,9	987,4
Cheltuelilor capitale - ponderea în PIB, %	6,2	7,9	7,6	7	5,1	4,8	5,2	6,3

Sursa: Ministerul Finanţelor şi calcule ale EXPERT-GRUP;

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Riscurile economice din UE și Rusia ar putea determina încetinirea influxurilor de veniturilor remise către Republica Moldova, cu repercusiuni negative asupra importurilor și, respectiv, a încasărilor provenite din TVA, accize şi taxe vamale.
- Efectele crizei politice din primăvara anului 2013 s-au resimțit asupra granturilor externe şi cel mai probabil că până la sfârșitul anului volumul acestor finanţări nu va depăşi nivelul anului trecut. Îmbunătățirea administrării fiscale la nivel local ar putea determina realizarea planului de încasări pentru taxele si plăţilor administrative.
- O carență în gestiunea finanțelor publice ține de procesul de prognozare, atât pentru venituri cât și pentru cheltuieli. Totuși, rigiditatea cu care se efectuează plățile în sectorul public, sunt un alt factor care determină nerealizarea planului de cheltuieli. Flexibilitatea redusă a cheltuielilor este cauzată de faptul că cheltuielilor din bugetele locale ce depășesc 50000 MDL necesită a fi aprobate prin deciziile consiliilor locale - procedură care poate dura în timp. Alte cauze țin de incapacitatea de a transfera efectuarea plății pentru un anumit articol de cheltuieli dacă banii au fost preconizați pentru altă categorie de cheltuieli, precum și autonomia redusă a organizațiilor bugetare în utilizarea banilor publici.
- O posibilă achiziționare a grâului de la agricultori, în baza contractelor forward, va necesita cheltuieli bugetare adiționale de minimum 300 milioane MDL (această sumă ar putea fi cu mult mai mare, în cazul în care va fi nevoie de procurat mai mult de 150 mii tone de grâu). Această posibilă intervenție a statului creează presiuni adiționale asupra bugetului, fiind necesare identificarea unor surse suplimentare de finanțare.

Recomandări de politici

- Sustenabilitatea bugetară poate fi asigurată prin reforme ce ar micșora dimensiunile sectorului public și i-ar spori eficiența. O direcție importantă în reformarea sectorului public se referă la continuarea implementării unui sistem de remunerare bazat pe eficienţa angajaţilor, care trebuie extins asupra tuturor organizațiilor bugetare. La fel, este nevoie de o nouă reglementare, ce ar asigura o flexibilitate sporită pentru instituțiile bugetare în materie de gestionare a surselor financiare.
- În cazul Republicii Moldova, există posibilități limitate pentru stimularea creșterii pe seama expansiuni cheltuielilor publice. Din contra, dependență puternică a economiei de remitențe face extrem de fragilă stabilitatea bugetară. Pe de altă parte, nivelul redus al datoriei publice, asigură un anumit spațiu de manevrare, în vederea contractării unor împrumuturi pe termen lung. În acest context ar fi oportun de renunțat la contractarea creditelor externe pentru finanțarea necesităților curente. Împrumuturile externe ar trebui luate pe perioade lungi de timp și orientate spre proiecte investiționale. Concomitent se impune instituirea unui sistem de monitorizare a utilizării banilor publici, pentru a evita cheltuielile nejustificate. Totuși, în cazuri excepționale, în care nu pot fi asigurate încasări bugetare suplimentare și nu există posibilități de reducere a unor cheltuieli în favoarea altora, împrumutarea reprezintă o posibilă sursă de finanțare.
- Regimul preferențial de plată a TVA pentru agricultori (achitarea la buget doar 40% din suma T.V.A. calculată aferentă livrării, restul de 60% din suma T.V.A. rămâne la dispoziţia agentului economic) creează premise pentru evaziune fiscală. Există cazuri în care agenții economici realizează tranzacții fictive cu scopul obținerii beneficiilor de pe urma acestui regim de impozitare. În acest context este necesară o monitorizare mai consistentă a tranzacțiilor efectuate de agenții economici și crearea mecanismelor ce ar preveni practicarea acestor scheme ilicite.

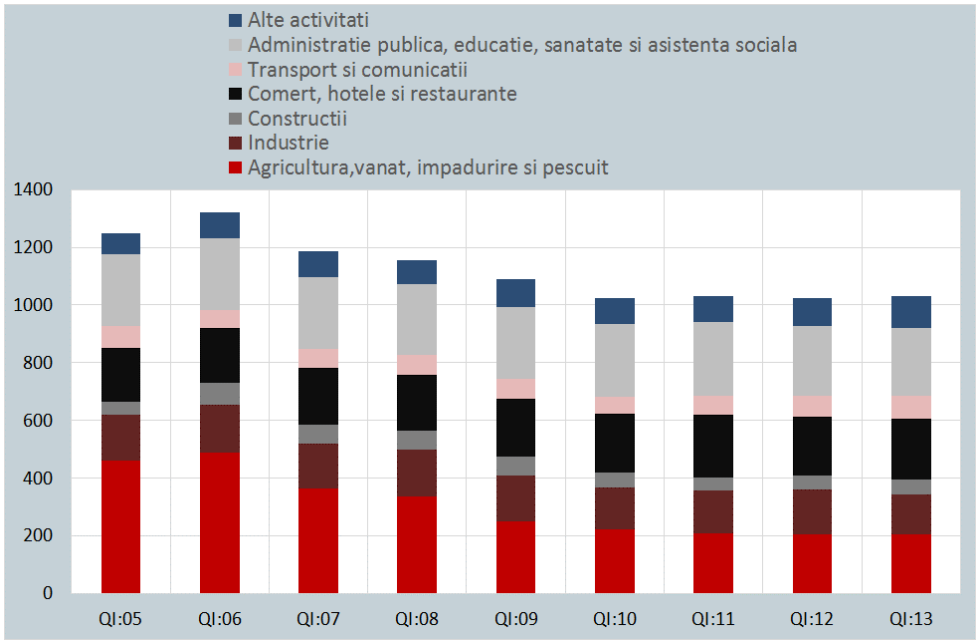
■ Capitolul 5. Piața muncii

Care sunt efectele creșterii economice asupra pieței muncii?

Piaţa forţei de muncă este în centrul atenţiei în această perioadă, însă continuă să persiste aceleaşi probleme: rata scăzută a ocupării, în special în mediul rural, nivel ridicat al angajării neoficiale și rata şomajului în creştere. Aceşti factori favorizează emigrarea cetăţenilor care își caută un loc de muncă decent peste hotare și care încearcă să-și asigure financiar familiile și copiii rămaşi în ţară. Principalii indicatori ai pieţei forţei de muncă înregistrează în continuare tendinţe negative, în special ocuparea forţei de muncă în industrie, care a scăzut cu 9,5% în primul trimestru al anului 2013. Ca aspect pozitiv, recenta deschidere a două importante parcuri industriale ar trebui să contribuie la crearea de noi locuri de muncă. În plus, apropiata semnare a ALSAC și a Acordului de asociere cu UE, împreună cu regimul liberalizat de vize, ar putea stimula sectoarele comerţului, transporturilor și comunicaţiilor.

În rezultatul efectului întârziat al recesiunii economice din 2012, ponderea angajaţilor a scăzut de la 92,8% în T1:12 la 91,9% în T1:13, în timp ce ponderea şomerilor a crescut de la 7,2% la 8,1%. Aceste cifre demonstrează de fapt o situaţie destul de îngrijorătoare, adică o recuperare economică fără crearea de locuri de muncă în anul 2013. Indicatorii pieţei forţei de muncă transmit rezultate contradictorii, o tendinţă negativă fiind atestată în activităţile agricole și o tendinţă pozitivă în activităţile non-agricole. Ocuparea forţei de muncă în agricultură a continuat să scadă în T1:13 și a ajuns la 19,9% din totalul angajaţilor, în scădere cu 1,4 p.p. comparativ cu T1:12. Aceeaşi tendinţă de scădere s-a înregistrat și în sectorul industrial: 13,5% din angajaţi lucrau în industrie (15,0% în 2012). Ca aspect pozitiv, ponderea angajaţilor în construcţii a crescut la 5,0% (4,7% în 2012), în timp ce sectorul serviciilor a absorbit 61,7% din totalul angajaţilor (60,1% în T1:12). Diferenţele dintre performanţa negativă a sectoarelor de bunuri comercializabile (agricultura și industria), pe de o parte, și performanţa pozitivă a sectoarelor de bunuri necomercializabile (construcţii și servicii) relevă specificul creşterii economice tradiţionale bazate pe consum. În acelaşi timp, performanţa slabă a sectoarelor de bunuri comercializabile subminează oportunităţile de export și complică trecerea la un nou model de dezvoltare economică: cel bazat pe exporturi și investiţii.

Figura 7. Populaţia ocupată în funcţie de sectoarele economice, mii persoane

Sursa: Calculele Expert-Grup, pe baza datelor BNS

Principalul factor determinant al scăderii numărului de angajaţi în agricultură pare să fie emigrarea semnificativă a populaţiei rurale, în special din partea de sud a ţării. Acest fenomen a persistat în ultimii ani, astfel că densitatea populaţiei a continuat să scadă și numărul raioanelor cu densitate de până la 74,9 persoane/km2 a crescut de la 7 în 2005 la 9 în 2012.

Scăderea numărului de angajaţi în industrie s-a datorat în primul rând industriei alimentare și băuturilor, mai exact producţiei de uleiuri vegetale și animale, unde numărul de persoane angajate s-a redus cu 90,2%, precum și producţiei de grăsimi, apă minerală și băuturi nealcoolice (-11,1%). Alte sectoare problematice au fost producţia de echipamente medicale, instrumente de precizie și optice (-57,4%), producţia de aparate de radio, televiziune și comunicaţii (-25,3%), producţia de piei, produse din piele și încălţăminte (-17,4%) și producţia lemnului și articolelor din lemn (-17,2%). Aceste tendinţe de scădere a ocupării forţei de muncă au condus la costuri de oportunitate mari pentru economie, din cauza lipsei veniturilor publice provenite din impozitarea venitului și salariilor.

Contribuţia sectorului de bunuri la produsul intern brut în T1:13 a fost de 19,2%, mai ales datorită productivităţii scăzute și utilizării unor tehnologii învechite. Pe lângă problemele instituţionale și strategice, mai există unii factori negativi care afectează industria în sine. Dintre aceştia putem menţiona:

- Echipamentele tehnologice uzate (75-80%), care duc la o calitate scăzută;
- Echipamentele ce utilizează intensiv factorii de producere, ceea ce reduce competitivitatea, generează consumuri excesive de resurse (energie, forţă de muncă, materie primă) și nu pot stimula progresul economic;
- Tehnologiile învechite care nu fac faţă concurenţei;
- Management inadecvat în unele cazuri;
- Nivel redus al investiţiilor în reabilitare sau renovare;
- Nivel redus de utilizare a tehnologiilor informaţionale;

Sectorul informal a înregistrat o creştere semnificativă, absorbind 12,0% (10,6% în T1:12) din totalul angajaţilor din economie, iar 24,8% din populaţie avea un loc de muncă neoficial. Această tendinţă este îngrijorătoare, deoarece implică venituri pierdute prin neimpozitarea întreprinderilor care activează pe piaţa neagră, fonduri care ar putea fi utilizate pentru îmbunătăţirea infrastructurii publice. În plus, se pierd și resursele pentru asigurări sociale, fapt ce afectează perspectivele creşterii economice viitoare.

În T1:13 rata şomajului a ajuns la 8,1%, cu 0,9 p.p. mai mare decât în T1:12, o rată mai mare fiind înregistrată în cazul bărbaţilor (10,2%, comparativ cu 6,0% în cazul femeilor). În primele cinci luni ale anului curent, numărul total al şomerilor înregistraţi la Agenţia Naţională de Ocupare a Forţei de Muncă a fost de 22.107 persoane, din care 43% aveau între 30 și 49 de ani.

Un fapt destul de interesant este că, în paralel cu creşterea şomajului, a avut loc o creştere a numărului de posturi vacante. Astfel, în iunie 2013 Agenţia Naţională de Ocupare a Forţei de Muncă a publicat un număr de 7548 noi posturi vacante, cu 307 mai multe decât în perioada precedentă. Din acestea, circa 71% reprezintă posturi vacante pentru persoane cu studii medii generale şi medii speciale. De obicei, angajatorii au dificultăţi în găsirea lucrătorilor cu un asemenea profil educaţional, fapt ce evidenţiază deficienţele sistemului de învăţământ tehnic şi profesional și corelarea redusă a acestuia cu necesităţile economiei.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Pe termen scurt și mediu ne așteptăm ca ocuparea forţei de muncă în agricultură va urma o scădere moderată, datorită problemele structurale, precum și condiţiilor meteorologice tradiţional instabile. Ocuparea forţei de muncă în industrie ar putea avea o tendinţă pozitivă moderată, având în vedere ultimele evoluţii din sector, inclusiv recenta deschidere a două parcuri industriale. În sectorul construcţiilor se prevede o stabilizare a numărului angajaţilor, datorită cererii destul de stabile pentru locuinţe și spaţii de închiriat. În sectorul serviciilor, ocuparea forţei de muncă ar putea urma o tendinţă pozitivă destul de stabilă, fără schimbări majore în 2013 și 2014, însă apropiata semnare a

ALSAC și a acordului de asociere cu UE, precum și regimul liberalizat de vize, ar putea stimula sectoarele comerţului, transporturilor și comunicaţiilor, influenţând numărul angajaţilor.

Recomandări de politici

- Creşterea şomajului în perioada analizată denotă o serie de deficienţe în angajarea și utilizarea forţei de muncă în economie (cât de bine este utilizată aceasta în ceea ce priveşte competenţele, experienţa și disponibilitatea pentru muncă). Acest lucru înseamnă o creştere a numărului de angajaţi cu nivel de calificare mai mare decât locurile lor de muncă și a celor cu normă incompletă, dar care ar prefera să lucreze cu normă completă. În consecinţă, apar factori puternici de stimulare a migrației forţei de muncă bine calificate, care favorizează exportul de inteligenţă. Acest fenomen este deosebit de acut în mediul rural, unde rata şomajului este cea mai mare. În acest sens, deşi Programul de ţară privind munca decentă (DWCP) pentru perioada 2012-2015, precum și programele ”Moldova 2020” și ”Relansăm Moldova”, împreună cu alte documente importante, sunt în vigoare, rezultatele acestora se lasă încă aşteptate și nu se observă schimbări pe termen scurt. Astfel, crearea de noi locuri de muncă decente, în special în mediul rural, este extrem de importantă, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Totodată, sistemul naţional de educaţie ar trebui să devină mai flexibil și mai bine corelat cu necesităţile economiei.

- Sectorul informal rămâne o preocupare importantă. Există pe piaţa neagră o tendinţă de a plăti angajaţii zilnic, care permite lucrătorilor să-și asigure consumul în perioadele când în economia formală nu există locuri de muncă disponibile imediat. Acest aspect este legat de rata ridicată a şomajului menţionată mai sus, în special în mediul rural. Cel mai evident efect al ponderii semnificative a sectorului informal este pierderea veniturilor prin neimpozitarea întreprinderilor care activează pe piaţa neagră. Această pierdere de venituri este importantă mai ales prin faptul că afectează foarte mult comunităţile, fiindcă duce la scăderea fondurilor disponibile pentru investiţii în infrastructură, o problemă acută în special în zonele rurale. În plus, se pierd și fonduri pentru asigurări sociale, fapt ce afectează perspectivele creşterii economice viitoare. E posibil chiar ca lucrătorii de pe piaţa neagră să câștige mai puţin decât colegii lor din economia formală, având în vedere posibilitatea amenzilor și lipsa beneficiilor pentru angajaţi. Mai mult, lipseşte contribuţia la fondul de pensii, care, în final, afectează nu doar lucrătorii, ci și alţi beneficiarii actuali de pensii.

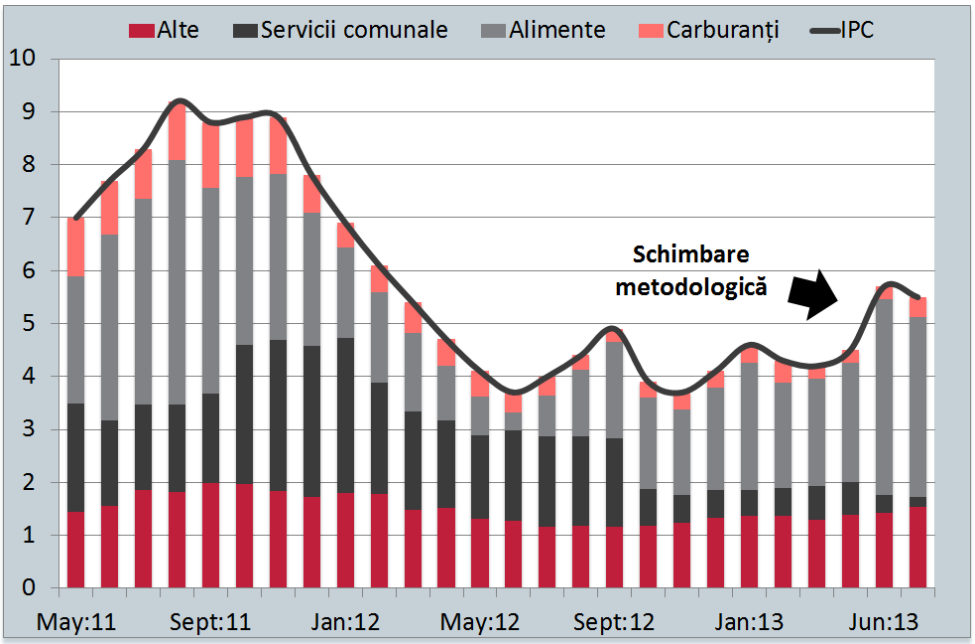
- Pe termen scurt, economia informală pare să aibă un anumit efect pozitiv asupra reducerii sărăciei, însă costurile ei pentru bunăstarea întregii ţări sunt mult mai mari. Prin angajarea neoficială se evită impozitarea și reglementarea, fapt ce generează probleme sistemului de protecţie socială. De asemenea, este afectată colectarea impozitelor, ceea ce implică impozite mai mari pentru persoanele angajate oficial sau servicii de stat de calitate redusă. Acest fenomen presupune și concurenţă neloială și metode ineficiente de producţie, facilitând migraţia ilegală. În acest sens, pe lângă cadrul regulatoriu existent deja, este nevoie de o cooperare mai intensă și mai sigură între inspectoratele de muncă, sociale și fiscale, precum și de un schimb de informaţii mai bun (de ex. fişiere electronice conectate) și mecanisme de aplicare a cadrului de reglementare existent.

■ Capitolul 6. Prețuri și politica monetară

Ce se întâmplă când obiectivul băncii centrale (stabilitatea prețurilor) coincide cu cel al Guvernului (creșterea economică)

În prima jumătate a anului 2013, rata anuală a inflației a continuat să fie volatilă, cu o uşoară dinamică ascendentă. Aşadar, în iun:13 indicele preţurilor de consum (IPC) a înregistrat o creştere de 5,5% f-a-p, de la 4,1% la începutul anului curent. În pofida condiţiilor climatice favorabile, creşterea inflaţiei s-a datorat mai ales produselor alimentare, care în iun:13 au contribuit cu circa 2/3 din variaţiile IPC anual (Figura 8). Această situaţie se explică în special prin schimbarea metodologică din mai:13, când în coşul IPC s-au adăugat noi produse agricole cu preţuri mai mari și fluctuaţii sezoniere intense. Ca urmare, inflaţia anuală a preţurilor alimentelor s-a majorat până la 9,2% în iun:13, în timp ce preţurile produselor nealimentare și serviciilor au crescut cu doar 4,5%, respectiv 2,0% f-a-p.

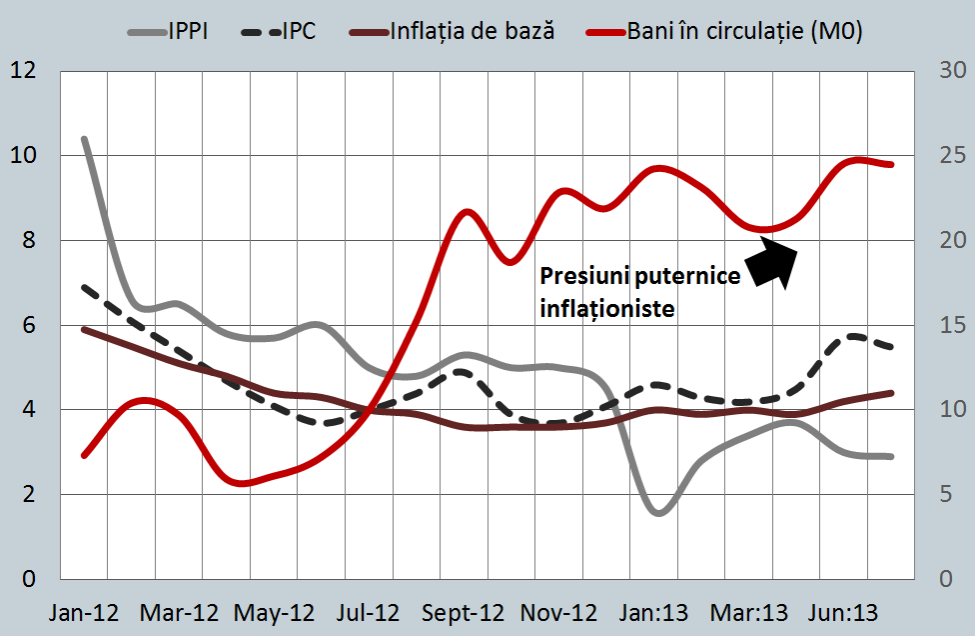
Figura 8. Principalele componente ale IPC, creştere f-a-p, %

Sursa: BNS și calcule ale Expert-Grup;

Dat fiind faptul că această schimbare metodologică poate fi considerată un şoc de moment, impactul său se va estompa până la sfârşitul anului curent. Prin urmare, această fluctuație nu merită atenţia băncii centrale. În acelaşi timp, există alte tendinţe îngrijorătoare, care necesită o reacţie adecvată a politicii monetare. După cum se arată în Figura 9, revigorarea minoră a IPC este însoţită și de o creştere robustă a masei monetare aflate în circulaţie, care în iun:13 a fost de 25% f-a-p. Totodată, inflaţia de bază a început să se redreseze treptat, în timp ce indicele preţului producătorilor industriali a cunoscut o scădere în ultimele luni. Aceste tendinţe sugerează faptul că presiunile inflaţioniste actuale se explică într-o oarecare măsură printr-o creştere modestă a cererii interne, care este și principalul factor al redresării economice din T1:13. O parte a acestei cereri a fost alimentată de deprecierea monedei naționale din anul curent, care a consolidat puterea de cumpărare a gospodăriilor ce se bazează pe remitenţe.

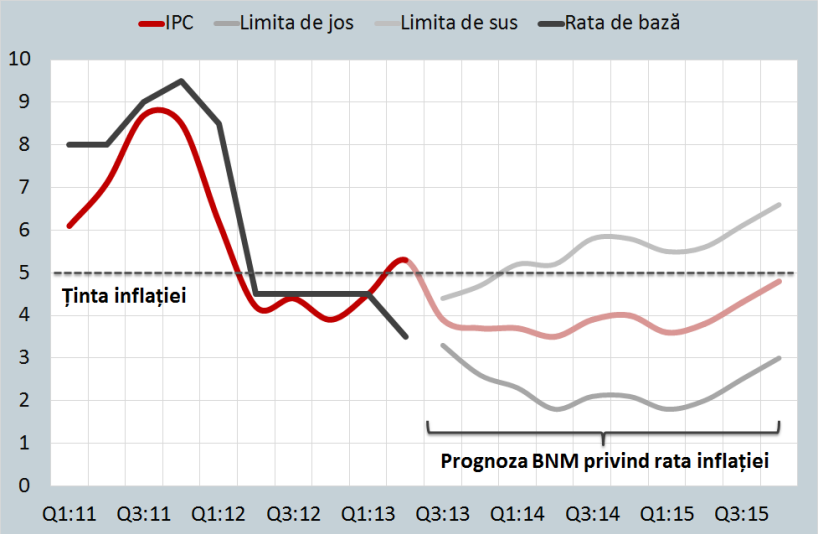
Figura 9. IPC, indicele preţului producătorilor industriali, inflaţia de bază şi masa monetară aflată în circulaţie, creştere f-a-p, %

Sursa: BNS, BNM și calcule ale Expert-Grup;

Cu toate acestea, creşterea robustă a masei monetare aflate în circulaţie, însoţită de deprecierea treptată a monedei naţionale, nu sunt percepute de banca centrală drept posibile presiuni inflaţioniste majore. Dimpotrivă, BNM menţine un caracter acomodativ al politicii monetare, diminuând rata de bază la un nou minim istoric de 3,5% în Apr:13 (Figura 10). De fapt, datorită nivelului prognozat oficial al ratei inflaţiei de 3,7% până la finele anului 2013 și 4,0% - pentru 2014, concludem că BNM promovează o politică monetară a ratelor reale negative. Aceasta este motivată de necesitatea de a aduce IPC anual până la ţinta de 5% a inflaţiei (±1,5 p.p.) și, totodată, de a crea condiții favorabile relansării economice prin stimularea creditării.

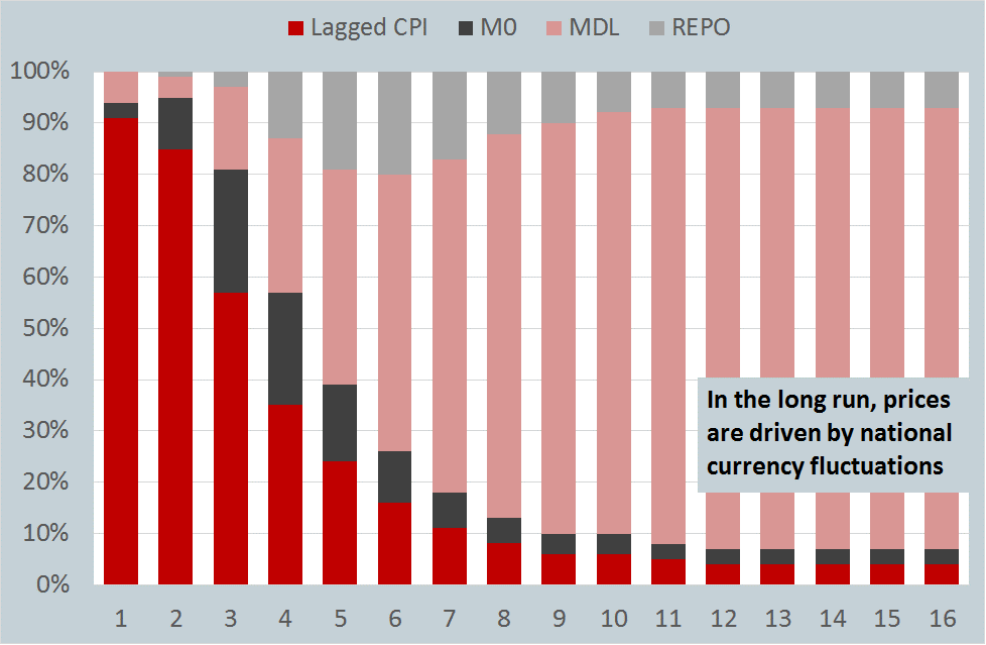
Figura 10. Rata de bază a dobânzii de politică monetară a BNM și previziunea oficială privind IPC (f-a-p), %

Sursa: BNM;

Această politică monetară relaxată a fost însoţită de o depreciere controlată a monedei naţionale, operată de banca centrală prin achiziţii de valută străină. Ca urmare, în iun:13 leul moldovenesc s-a depreciat faţă de dolarul SUA cu circa 2,6% comparativ cu ian:13 și cu 3,0% comparativ cu aceeaşi perioadă a anului precedent. De fapt, banca centrală a utilizat aceste intervenţii pe piaţa internă FOREX ca un instrument alternativ de politică monetară, pentru a combate presiunile dezinflaționiste și a ajusta IPC anual aproape de intervalul ţintă. BNM a recurs la astfel de măsuri și în anul precedent, în acelaşi scop. Principala motivaţie pentru utilizarea acestor instrumente neortodoxe de politică monetară pentru o instituţie care a adoptat strategia de ţintire a inflaţiei, ține de o mecanism mai eficient de transmisie a politicii monetare. Estimările noastre arată că fluctuaţiile monedei naţionale au un efect mult mai puternic și de durată asupra ratei inflației, comparativ cu rata REPO. Figura 11 arată clar că, după trimestrul 4, când a avut loc deprecierea, acesta devine cel mai important factor inflaţionist, depăşind vizibil rata REPO, masa monetară aflată în circulaţie și IPC din perioadele precedente.

Figura 11. Importanţa estimată[3] a principalilor factori inflaţioniști asupra indicelui preţurilor de consum, % din variaţiile explicate (axa verticală), trimestre (axa orizontală)

Sursa: Calcule ale Expert-Grup;

Această orientare acomodativă a politicii monetare, însoţită de o depreciere controlată a monedei naţionale, este și un rezultat al convergenţei dintre obiectivul băncii centrale (stabilitatea preţurilor) și obiectivul guvernului (creşterea economică). Într-adevăr, o politică a ratelor reale negative susţine creditarea, care, la rândul său, stimulează investiţiile și consumul, impulsionând creşterii economice. În plus, deprecierea monedei naţionale oferă un anumit avantaj de preţ exportatorilor moldoveni, creşte nivelul de încasare a taxelor pentru bunurile importate și alimentează deficitul de cont curent. Totuşi, cât de sustenabilă poate fi o astfel de politică și care sunt riscurile sale pe termen mediu și lung?

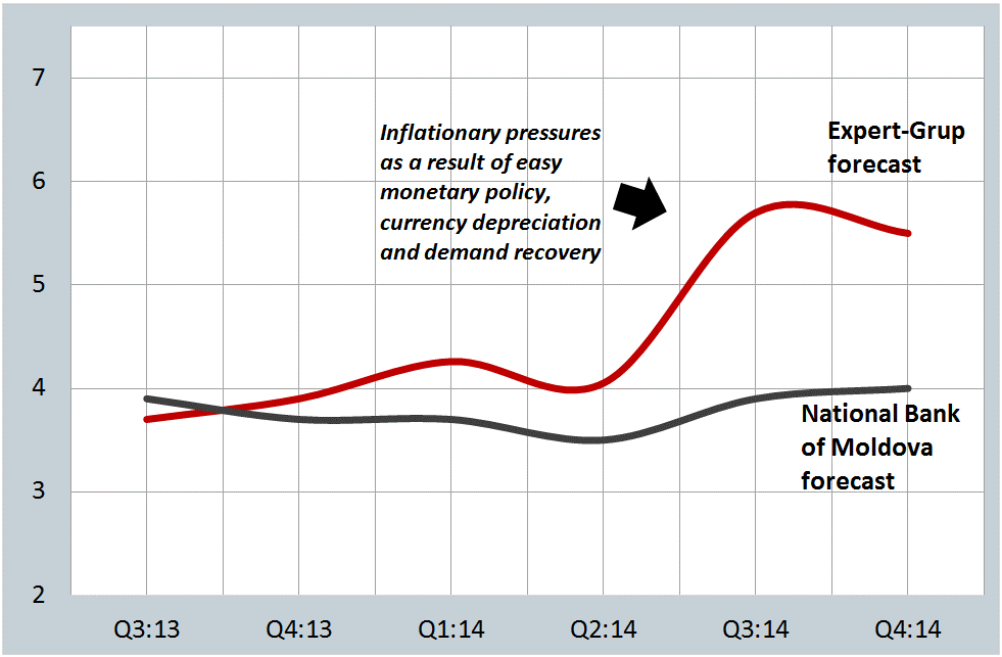
Provocări și prognoze pe termen scurt

- Ca rezultat al politicii monetare expansioniste, deprecierii monedei naţionale și redresării economice, presiunile inflaţioniste de pe partea cererii vor deveni mult mai vizibile în perioada anilor 2013-2014. Preconizăm o stabilizare a IPC anual la nivelul de 3,8% la sfârşitul anului 2013, înainte de o creştere

[3] Estimarea se bazează pe descompunerea erorii variațiilor estimate, obţinută dintr-un model vectorial structural autoregresiv (SVAR) cu 4 decalaje, bazat pe frecvenţă trimestrială. Pentru mai multe detalii metodologice, contactaţi autorii.

până la 5,5% la sfârșitul anului 2014. Astfel, inflaţia anuală urmează să variaze la limita superioară a ţintei băncii centrale, în timp ce BNM susţine că IPC anual va rămâne aproape de limita inferioară a ţintei (Figura 12). Cu toate acestea, în ambele cazuri, nivelul inflaţiei va fi ancorat în intervalul ţintă de 5% (±1,5 p.p.), ceea ce este un succes considerabil pentru autoritatea monetară și strategia sa de ţintire a inflaţiei, aplicată din 2010.

Figura 12. Previziuni comparate ale indicelui preţurilor de consum (f-a-p, %), Expert-Grup și Banca Naţională a Moldovei

Sursa: BNM și calcule ale Expert-Grup;

- Condiţiile climatice favorabile din acest an la nivel intern și regional, împreună cu oportunităţile de export limitate pentru agricultorii moldoveni, vor crea presiuni dezinflaționiste asupra alimentelor. Este vorba în special despre fructe şi legume, și mai ales grâu. Această situaţie ar putea afecta profitabilitatea multor mici producători, deoarece majoritatea acestora nu au acces la infrastructura de export și sunt obligaţi să vândă la preţuri destul de mici unor intermediari cu putere mai mare de negociere. Prin urmare, inflaţia preţurilor la alimente se va stabiliza până la sfârşitul anului.
- O provocare importantă pentru banca centrală va fi deci menținerea echilibrului dintre presiunile dezinflaţioniste de pe piaţa alimentelor și presiunile inflaţioniste, deşi timide, apărute ca urmare a redresării preconizate a cererii, susţinută de creditare, remitenţe și venituri interne. Mai mult decât atât, BNM practic și-a epuizat stocul de manevre de politică. Astfel, rata REPO este deja sub inflaţia preconizată și continuarea intervenţiilor pe piaţa internă FOREX ar putea deveni periculoasă după sfârșitul verii, întrucât moneda naţională s-ar putea confrunta cu presiuni de depreciere pe fondul creşterii importurilor de energie. Datorită acestor constrângeri, cel mai probabil, banca centrală va lua în considerare o renunţare treptată la orientarea acomodativă a politicii sale monetare. Această situaţie ar putea implica o creştere a ratei de bază a dobânzii de politică monetară până la 4% în următoarele 2-3 trimestre.

Recomandări de politici

- Politica monetară expansionistă poate ajuta economia să-și revină mai rapid și să tempereze riscurile dezinflaționiste. Însă persistența acesteia poate cauza daune mai mari pe termen lung, alimentând riscul spiralei inflaţioniste, cu consecinţe economice şi sociale grave. Aceste riscuri trebuie luate în considerație de către banca centrală, datorită creşterii masive a masei monetare aflate în circulaţie și redresării economice preconizate pentru 2013-2014. Sugerăm deci ca rata

dobânzii de politică monetară să crească treptat, cel puţin la 1,0-1,5 p.p. peste inflaţia preconizată, ceea ce înseamnă că aceasta ar trebui să crească la aproximativ 5,5%-6,0% până la sfârşitul lui 2014, dacă nu vor apărea şocuri economice negative.

- Presiunile dezinflaţioniste provenind de la alimente ar trebui să fie preocuparea principală a Guvernului și nu a băncii centrale. Motivul este că aceste presiuni se vor estompa deja anul viitor, fiind legate mai mult de unele probleme structurale ale agriculturii moldoveneşti. Această situaţie este cauzată în special de oportunităţile limitate de export ale micilor fermieri, oligopolurilor persistente pe piaţa intermediarilor agricoli, care pot cumpăra de la fermieri la preţuri mici și vinde peste hotare la marje ridicate de profit, lipsei instrumentelor de comercializare a mărfii (de ex. contracte la termen, contracte swap) și capacităţilor limitate de depozitare ale producătorilor agricoli. Prin urmare, politica monetară ar trebui să se concentreze pe stabilizarea presiunilor inflaţioniste de pe partea cererii, și să nu fie afectată de aceste tendințe deflaționiste de moment observate la produsele alimentare.
- Regimul flotant, dar controlat, al ratei de schimb urmat de banca centrală este în general adecvat pentru o economie mică precum este cea a Moldovei, în care tranzacţiile unui număr redus de agenţi economici pot cauza fluctuaţii puternice ale cursului. Totuşi, politica de depreciere controlată a monedei naţionale, aplicată de BNM în perioada anilor 2012-2013 ca instrument alternativ de politică monetară, nu poate fi o politică sustenabilă pe termen lung și implică riscuri importante. Este vorba în special de dependenţa masivă de importuri a economiei moldoveneşti, care devin mai costisitoare în cazul deprecierii monedei naționale, fapt ce poate afecta prognoza inflaţiei.

■ Capitolul 7. Sistemul bancar

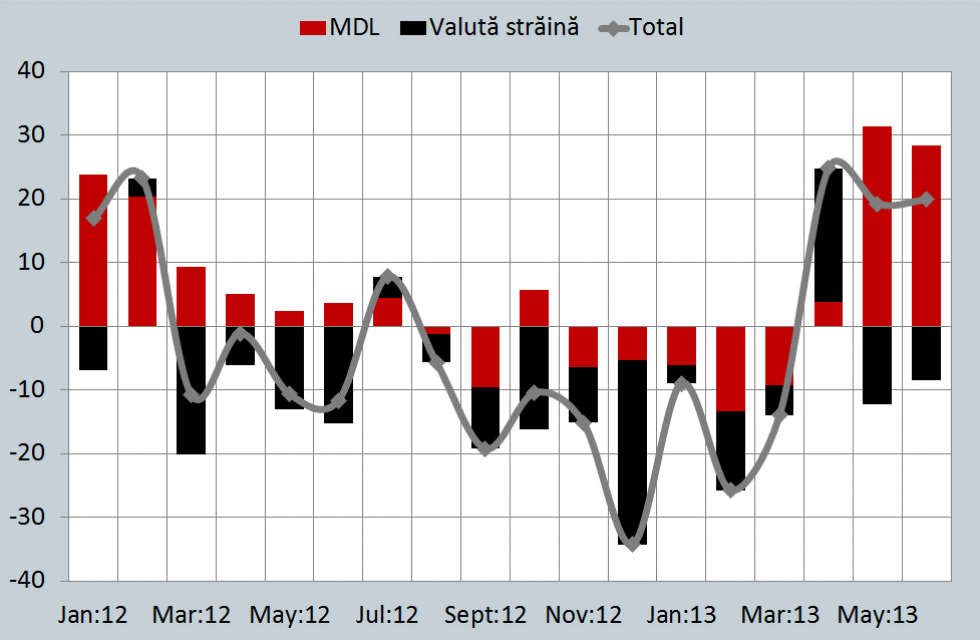
Mai rămâne încă sistemul bancar o insula de stabilitate în economia națională?

În primul semestru al anului 2012 parametrii ce caracterizează starea sectorului bancar au avut evoluţii contradictorii. După o perioadă de contractare a activităţii de creditare, ce a durat, practic un an, din mar:12 până în mar:13, în T2:13 volumul împrumuturilor a crescut. Cea mai mare contribuţie la descreştere au avut-o împrumuturile în valută. Reducerea creditelor în valută străină a fost cauzată de doi factori majori:

- în perioada mai:12-ian:12, cu excepţia lunii iulie:12, ritmurile de creştere a importului au fost negative, cauzând o cerere mai mică din partea agenţilor economici pentru împrumuturi în valută. De altfel reducerile creditării în valută pentru lunile mai şi iunie 2013, la fel, pot fi explicate prin reducerea importului (o descreştere de 4,3% în mai:2013);
- incertitudinea economică pe pieţile externe, precum şi intensificarea riscului valutar, a sporit reticenţa băncilor faţă de acordarea creditelor în valută.

În perioada aug:12 – mar:13 creditele în monedă naţională, la fel, au fost în descreştere. Reducerea creditării a fost cauzată de contractarea economiei în a doua jumătate a anului 2012, precum şi de reducerile sporatice în unele sectoare în T1:13 (în ian:13 ritmuri negative de creştere s-au înregistrat în industrie şi transporturi, iar în mar:13 - în comerţul cu ridicata). Din T2:13 volumul creditării este în creştere – evoluţie datorată sporirii volumului împrumuturilor în MDL datorită îmbunătățirii situației și așteptărilor economice (Figura 13).

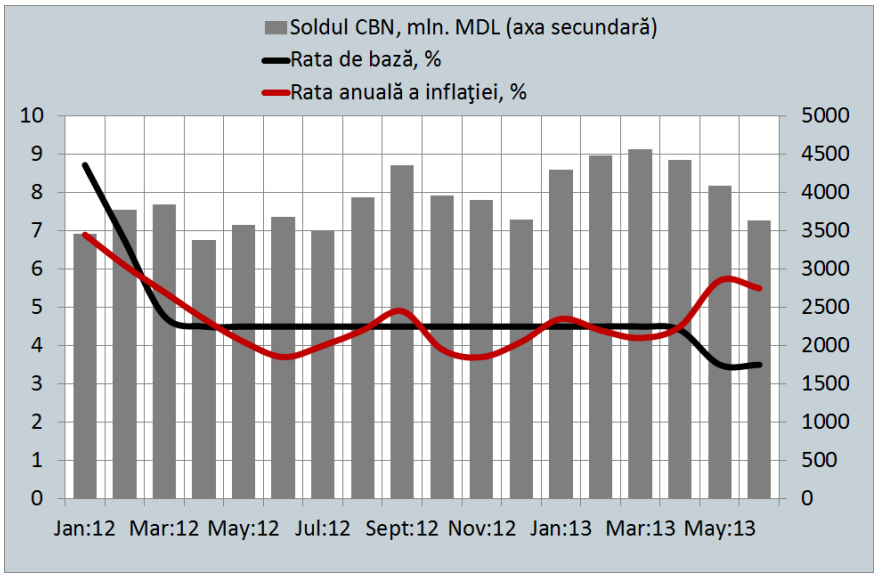
Figura 13. Ritmul anual de creștere al creditelor, contribuția creditelor în monedă naţională și în valută străină la majorarea volumului împrumuturilor, %

Sursa: BNM, calcule ale EXPERT-GRUP;

O altă cauză care a generat sporirea volumului creditării în T2:13 a fost menținerea unui caracter acomodativ al politicii monetare pe parcursul trimestrelor precedente. În urma reducerii ratei de bază sub nivelul inflației, banca centrală a diminuat atractivitatea Certificatelor Băncii Naționale și titlurile de stat, ceea ce a motivat băncile să se orieteze spre creditarea economiei. Spre exemplu, reducerea ratei de bază de la 4.5% la 3.5% în apr:13 a determinat scăderea soldului mediu zilnic al CBN-urilor în lunile mai și iunie (Figura 14).

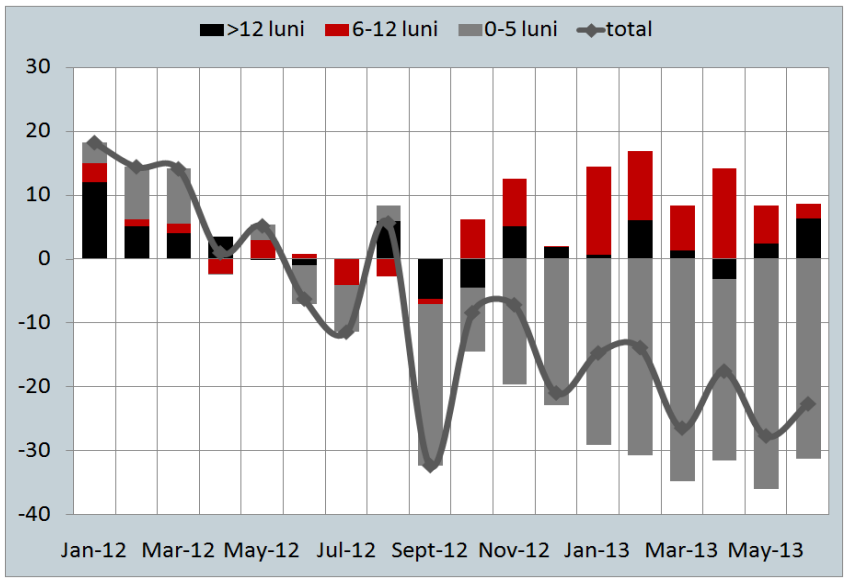
Figura 14. Evoluția ratei inflației, ratei de bază și a operațiunilor de sterilizare a lichidităților

Sursa: BNM, calcule ale EXPERT-GRUP;

Depozitele sunt într-o continuă scădere începând cu luna iun:12. Reducerea depunerilor este cauzată de micșorarea depozitelor cu o scadență de până la 6 luni (Figura 15). Depozitele cu maturități mai mari de 6 luni, la fel, au scăzut în semestrul II 2012, însă într-un mod neregulat. Trendul descendent a fost determinat preponderant de reducerea veniturilor disponibile ale populației, precum și diminuarea ratelor dobânzilor la depozite. Depunerile cu scadențe de până la șase luni au cele mai mici rate ale dobânzilor, iar populația fie renunță la aceste plasamente, fie direcționează banii în depozite cu scadențe mai mari de șase luni, ce asigură câștiguri mai mari din dobânzi (creșterea depozitelor cu scadențe mai mari de 6 luni în semestrul I 2013 au avut o contribuție pozitivă la evoluția depozitelor, totuși această dinamică nu a compensat descreșterea depunerilor cu scadențe mai mici). Aceste modificări în structura depozitelor după maturități au fost cauzate și de amânarea proiectelor investiționale din care unele companii pentru viitor. Situația de la Banca de Economii, la fel, a influențat reducerea volumului total al depozitelor. Cu toate acestea, deocamdată această situația nu a cauzat careva efecte adverse întregului sistem.

Figura 15. Creşterea totală a depozitelor și contribuţiile depunerilor după scadențe, %

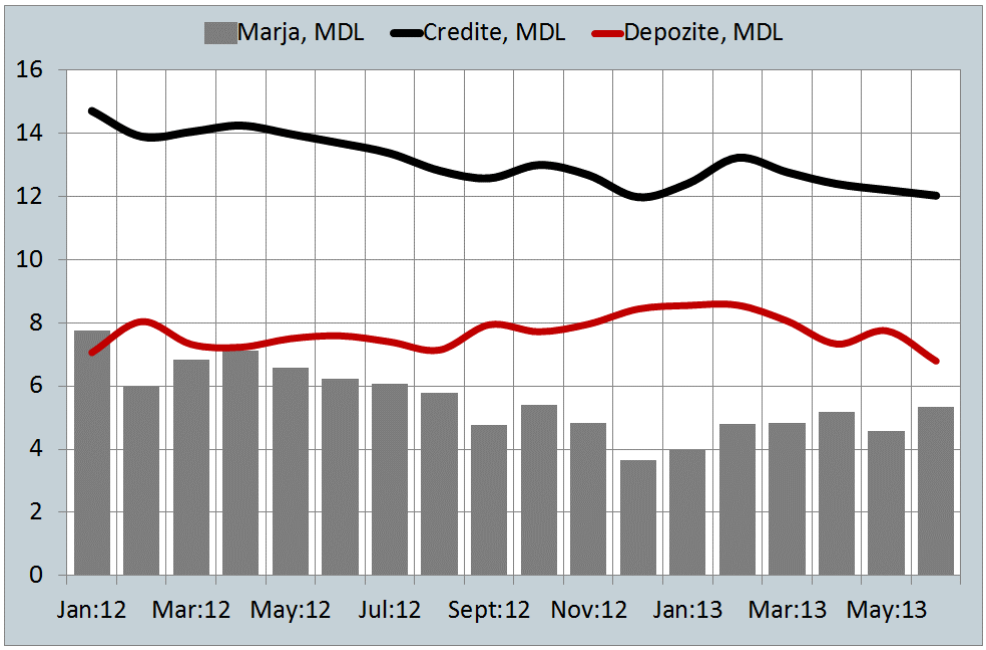

Sursa: BNM, calcule ale EXPERT-GRUP;

Marjele bancare pentru operațiunile în valută străină au cunoscut o variație mai mică comparativ cu marja pentru tranzacțiile în MDL. În primul semestru 2013 marja asociată operațiunilor în valută străină a evoluat stabil într-un corridor cu o amplitudă de 0,5 p.p., în aceeași perioadă marja pentru tranzacțiile în MDL s-a majorat cu 1,4 p.p.. Creșterea marjei bancare pentru MDL este detrrminată de câteva cauze:

- restrângerea volumului unor resurse ieftine (depozitele de până la șase luni) impune băncile să întârzie reducerea ratelor dobânzilor la credite, pentru aşi menține rentabilitatea;
- cererea în creștere pentru credite din partea firmelor, datorată avansării economice, determină o scădere mai lentă a ratei dobânzii pentru împrumuturi comparativ cu reducerea mai rapidă a ratei dobânzii pentru depozite;
- menținerea unor marje mari indică asupra concurenței restrânse în sectorul bancar.

Figura 16. Marja bancară pentru operațiunile în monedă națională, %

Sursa: BNM, calcule ale EXPERT-GRUP;

Per ansamblu, sectorul bancar continuă să fie stabil, cu suficiente lichidităţi și o bună capitalizare. Ponderea creditelor neperformante este în scădere în totalul creditelor, acest indicator s-a diminuat de la 14,5% în dec:12 la 12,7% în iun:13. Ușoara diminuare a suficienței capitalului ponderat la risc de la 24,3% în dec:12 2012 la 23,3% în iun:13, cel mai probabil este asociată, creșterii volumului creditării. Împrumuturile au cel mai înalt coeficient de ponderare la risc, iar rezultatul statistic al includerii unor valori mai mari a activelor riscante în calcularea suficienții capitalului constă în reducerea nivelului acestui indicator.

„Banca de Economii" este într-o fază de recuperare: suficiența capitalului a crescut de la 3,2% în T2:12 la 10,2% în T2:13 (nivelul recomandat fiind de 16%), iar ponderea creditelor nefavorabile în total credite s-a redus ușor față de T4:12 cu 0,9 p.p, constituind aproximativ 54,5% în T2:13. Totuși, este prematur de a afirma că banca este într-un autentic proces de „însănătoșire". „Banca de Economii" are urgent nevoie de capitalizare - o condiție obligatorie, dar nu și suficientă, pentru redresarea situației la această instituție financiară.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Declinul economic din 2012 și agravarea situației la „Banca de Economii", cu toate că a afectat sectroul bancar nu a determinat declinul acestuia. Pragmatismul și precauția tradițională a băncilor în derularea activităților a permis transformarea sectorului într-o „oază de stabilitate" în incerta

economie a Republicii Moldova. Nivelul înalt de lichiditate și buna capitalizare a băncilor le permite acestora să reziste la evoluții economice nefaste. Pe de altă parte, șocurile care au bulverstat sectorului bancar din Republica Moldova în ultimii 3 ani au fost determinate de ineficiența sistemul judecătoresc, lipsa de conlucrare și neimplicare a instituțiilor publice.

- Banca de Economii este supusă unui tratament și se înregistrează anumite progrese. Totuși pentru a asigura viabilitatea băncii este nevoie de majorarea capitalului statutar.
- Schimbarea proprietarilor Moldova Agroindbank (MAIB) a ramas un caz sumbru pentru public. Procurarea simultană a pachetelor de acțiuni ale MAIB sub nivelul cotei substantiale de 5%, de către 7 companii indică asupra posibilității unei achiziții ostile. Institutiile abilitatea trebuiau să identifice dacă cele 7 companii actionează în comun sau separt. În cazul în care se acționa în comun companiile puteau efectua tranzacția doar cu permisiunea BNM (cumulativ pachetul procurat de companii depășea 5%). Instituțiile abilitate, Procuratura Generală și Comisia Națională a Pieții Financare, practic nu s-au implicat, iar BNM a avut o poziție expectativă și a recurs la o investigatie post-factum, care a fost stopată prin decizia instanței de judecată. Declinul BEM și schimbarea obscură a proprietarulor MAIB, au afectat atractivitaatea sectorului bancar pentru potențiali investitori. Mult mai grav este faptul că a fost lovită credibilitatea sectorului bancar, o situație ce ar putea avea grave urmări pentru întreaga economie.

Recomandări de politici

- În cazul BEM trebuie de aplicat o „cură" din trei ingridiente: (i) capitalizarea băncii, (ii) asigurarea unui management eficient, și (iii) vânzarea pachetului de control al statului către un investitor, cu preferință unul străin. Această din urmă măsură ar putea contribui la îmbunătățirea atractivității investiționale a sectorului.
- Pe termen scurt este absolut necesar de asigurat securitatea investițiilor în sectorul financiar. În acest sens se impune eliminarea intereselor obscure și influențelor politice asupra activității instituțiilor publice și eficientizarea conlucrării între acestea. Pe de altă parte, este necesară și deja nu mai poate fi întârziată reforma justiției. Instituțiile abilitate trebuie să fie precatute și să prevină efectuarea unor tranzacții „raider". O posibilă producere a unei noi achiziții ostile ar afecta iremediabil atractivitatea sectorului financiar.

■ Capitolul 8. Sectorul extern

Cât de vulnerabilă este economia moldovenească la șocurile externe?

Economia mondială pare să fie în tranziţie spre o perioadă de creştere mai stabilă, dar mai lentă, care va avea repercusiuni directe asupra economiei moldoveneşti. Produsul intern brut global (PIB), care a scăzut la mijlocul anului 2012, se redresează și, potrivit celei mai recente previziuni a Băncii Mondiale, în 2013 se aşteaptă o accelerare modestă a acestuia. Per ansamblu, se estimează că în ţările cu venituri ridicate recuperarea va fi treptată, PIB-ul crescând cu doar 1,2% în anul curent, dar cu 2,0% și 2,3% în 2014, respectiv 2015. Referitor la situaţia de pe pieţele regionale, multe state nu și-au revenit încă în urma crizei. Şomajul și decalajul de producţie rămân la cote ridicate, deoarece sectorul bancar, consumul gospodăriilor și restructurarea fiscală au afectat activitatea economică. Cu toate acestea, creşterea economică s-a consolidat în Lituania, Turcia și Ucraina. O evoluţie pozitivă este aceea că, în principalele state din zona Euro, costurile de finanţare au scăzut, iar creditarea a început să se redreseze. Importurile, exporturile și producţia industrială au revenit la creşteri pozitive, dar modeste.[4]

La nivel naţional, deşi au apărut primele semne de redresare, avansul din al doilea trimestru al anului curent indică asupra unei economii încă fragile. Decalajul considerabil dintre exporturi și importuri a dus la acumularea în perioada ian:13-mai:13 a unui deficit comercial de 1199,9 milioane USD, cu 3,8 milioane (0,3%) mai mult decât în perioada similară din 2012. Balanţa comercială cu Uniunea Europeană (UE-28) s-a încheiat cu un deficit de 507,8 milioane USD (în ianuarie-mai 2012, 451,4 milioane USD), iar cea cu statele CSI - 294,8 milioane USD (în ian:12-mai:12, 336,7 milioane USD). Aceasta înseamnă că Moldova are în mod constant un deficit de cont curent și se împrumută din străinătate pentru a finanţa achiziţiile curente de bunuri şi servicii. Perpetuarea acestei situaţii nu este o strategie viabilă pe termen lung și subminează producţia viitoare. Ea afectează venitul agregat, respectiv consumul, economiile, investiţiile și veniturile fiscale, fiind considerată, pe bună dreptate, ”nefavorabilă” pentru ţară. Ca aspect pozitiv, în T1:13 acoperirea importurilor de către exporturi a crescut până la 46,9%, cel mai ridicat nivel înregistrat din 2006.

În perioada ian:13-mai:13 exporturile au înregistrat cea mai mare valoare din anul 2005 (939,2 milioane USD), în creştere cu 8,9% f-a-p, datorită condiţiilor economice mai bune din regiune. Exporturile de bunuri (69,2% din totalul exporturilor) au înregistrat o creştere de 26,6% faţă de perioada ian:12-mai:12, un fapt pozitiv care a contribuit la creşterea exporturilor cu 15,8%. Reexportul de bunuri a înregistrat o scădere de 17,2% comparativ cu aceeaşi perioadă a anului trecut. Exporturile de bunuri spre statele UE (UE-28) au înregistrat o creştere de 1,2% comparativ cu perioada ian:12-mai:12, însă ponderea lor în totalul exporturilor a scăzut uşor și a ajuns la 45,5% (48,9% în perioada similară a anului trecut). Totuşi, exporturile către UE rămân pe prima poziţie, devansând exporturile către CSI, care au reprezentat 40,4% (40,7% în perioada similară a anului trecut).

Merită menţionat faptul că, recent, Rusia a simplificat procedura de control vamal pentru producţia agricolă din Moldova, ceea ce ar trebui să impulsioneze și mai mult exporturile spre această destinaţie (Rusia deţine poziţia de lider pentru exporturile din Moldova). În această privinţă, la frontiera Rusiei au fost create cinci puncte speciale pentru produsele agricole din Moldova, aşa-numitul ”coridor verde”. În aceste puncte, bunurile vor fi supuse unui control vamal simplificat și unei protecţii pentru a minimiza timpul de import în Federaţia Rusă.

Clasamentul exporturilor nu a suferit modificări în perioada analizată, astfel că exporturile de articole fabricate au ocupat primul loc, reprezentând 20,8% din totalul exporturilor, în scădere totuşi cu 11,8p.p. f-a-p. La această secţiune, la fel ca şi anul precedent, au deţinut ponderi semnificative exporturile de îmbrăcăminte și accesorii (51,3% din totalul secţiunii și 10,7% din totalul exporturilor), în scădere cu 10,8 p.p. f-a-p în total exporturi, mobilier și componente de mobilier (21,2% din totalul secţiunii și 4,4% din totalul exporturilor), în creştere cu 2,3p.p. f-a-p în total exporturi.

[4] ‘Global Economic Prospects’, June 2013, World Bank

Exporturile de alimente și animale vii au ocupat locul al doilea, la fel ca şi anul trecut, reprezentând 17,0% din valoarea totală a exporturilor, însă în scădere cu 4,5p.p. f-a-p. Această secţiune este reprezentată mai ales de exporturile de fructe şi legume (65,5% din totalul secţiunii și 11,1% din totalul exporturilor, mai puţin cu 4,3 p.p. f-a-p), cereale și preparate din cereale (15,3% din totalul secţiunii și 2,6% din totalul exporturilor, mai mult cu 0,6 p.p. f-a-p), zahăr, preparate din zahăr și miere (7,6% din totalul secţiunii și 1,3% din totalul exporturilor, la fel ca anul precedent).

Exporturile de utilaje și echipamente de transport au ocupat locul al treilea, cu o pondere de 16,4% din totalul exporturilor, în scădere cu 2,9 p.p. f-a-p. În această secţiune, ponderi semnificative au înregistrat exporturile de utilaje şi echipamente electrice (63,0% din totalul secţiunii și 10,3% din totalul exporturilor, în creştere cu 10,7 p.p. f-a-p), vehicule (15,0% din totalul secţiunii și 2,5% din totalul exporturilor, în creştere cu 8,7p.p. f-a-p), utilaje de uz industrial general (13,0% din totalul secţiunii și 2,1% din totalul exporturilor, în scădere cu 4,5 p.p. f-a-p).

În perioada ian:13-mai:13 importurile au înregistrat cea mai mare valoare din 2005 (2139,1 milioane USD), în creştere cu 3,9% f-a-p. Aceasta înseamnă că producătorii interni aflaţi în concurenţă cu importurile suferă din cauza preţurilor mai mici și vânzărilor mai puţine. Dimpotrivă, consumatorii interni beneficiază de preţuri mai mici și o ofertă mai mare de bunuri. Reducerea preţurilor mondiale la o serie de produse, inclusiv energie, scăderea volumelor de prelucrare a produselor importate în ţară și reducerea cererii pentru produse exportate au menţinut o creştere moderată a importurilor. Importurile din statele UE (UE-28) predomină încă și au continuat să crească în perioada analizată, ajungând la 935,0 milioane EUR (cu 7,0% mai mult decât în ian:12-mai:12), cu o pondere de 43,7% în totalul importurilor (42,4% în ian:12-mai:12). Importurile de bunuri din statele CSI ocupă locul al doilea, cu o tendinţă de scădere, atingând o valoare de 674,8 milioane USD (cu 1,9% mai puţin decât în ian:12-mai:12), adică o pondere de 31,5% în totalul importurilor (33,4% în ian:12-mai:12).

Observând clasamentul importurilor după tipuri de bunuri, putem trage concluzia că nu au avut loc schimbări, astfel că pe primul loc au fost importurile de combustibili minerali, lubrifianţi și materiale conexe, cu 23,0% din totalul importurilor, în scădere cu 8 p.p. f-a-p (graficul). Reducerea importurilor s-a datorat în principal reducerii cu 6% a achiziţiilor din statele CSI. În această secţiune, predomină în continuare gazul natural și produsele industriale din gaz (48,3% din totalul secţiunii și 11,1% din totalul importurilor, în scădere cu 10,5 p.p. f-a-p), uleiuri și produse din uleiuri (42,8% din totalul secţiunii și 9,8% din totalul importurilor, în scădere cu 12,5 p.p. f-a-p), energie electrică (7,7% din totalul secţiunii și 1,8% din totalul importurilor, în creştere cu 80 p.p.).

Pe locul al doilea se află importurile de utilaje şi echipamente de transport, cu o pondere de 20,2% în totalul importurilor, în scădere uşoară cu 0,9 p.p. f-a-p. În această secţiune, o pondere importantă au avut-o maşinile electrice (31,0% din totalul secţiunii și 6,3% din totalul importurilor, în creştere uşoară cu 1,6 p.p. f-a-p), vehiculele rutiere (23,5% din totalul secţiunii și 4,7% din totalul importurilor, în scădere cu 9,6 p.p. f-a-p), maşinile industriale de uz general (14,2% din totalul secţiunii și 2,9% din totalul importurilor, la fel ca anul precedent), utilajele specializate pentru anumite domenii (13,0% din totalul secţiunii și 2,6% din totalul importurilor, în scădere cu 7,1 p.p. f-a-p), aparatele de telecomunicaţii și echipamentele pentru înregistrarea și reproducerea sunetului și imaginii (10,9% din totalul secţiunii și 2,2% din totalul importurilor, în creştere cu 22,2 p.p. f-a-p).

Pe locul al treilea se află importurile bunuri fabricate, clasificate în special după material, cu o pondere de 17,0% în totalul importurilor, în scădere cu 2,8 p.p. f-a-p. În această secţiune au ponderi importante ţesăturile și articolele textile (29,7% din totalul secţiunii și 5,1% din totalul importurilor, în scădere cu 12 p.p. f-a-p), articolele fabricate din metal (13,8% din totalul secţiunii și 2,4% din totalul importurilor, la fel ca anul trecut), produsele din fontă și oţel (13,8% din totalul secţiunii și 2,3% din totalul importurilor, în scădere cu 4,2 p.p. f-a-p), produsele nemetalice (13,7% din totalul secţiunii și 2,3% din totalul importurilor, în creştere cu 9,5 p.p. f-a-p).

ISD – principala sursă de modernizare a economiei moldovenești

Contribuţia investiţiilor la creşterea PIB în T1:13 a fost mai mare decât în aceeaşi perioadă a anului trecut, în creştere cu 1,0 punct procentual faţă de anul 2012, reprezentând 2,9%, devenind cea mai semnificativă componentă din totalul fluxurilor financiare. Merită menţionat însă că, mai presus de toate, această creştere s-a datorat unei baze de comparaţie foarte reduse. Creşterea respectivă a fost susţinută în special de investiţii de la bugetul de stat și bugetele localităţilor, dar contribuţia investitorilor privaţi scade. Investiţiile directe din perioada analizată au fost dirijate în special spre capitalul companiilor (2,5% din PIB, cu 0,7 p.p peste valoarea din anul precedent). Crescând de peste două ori, ISD au reprezentat 60,6 milioane USD, dar această creştere a avut loc după o scădere cu 50% în T1:12 f-a-p.

Economiile deschise, cu forţă de muncă calificată și perspective bune de dezvoltare, tind să atragă mai multe investiţii străine directe decât economiile închise, reglementate excesiv. ISD pot avea un impact pozitiv asupra economiei unei ţări care creează condiţii pentru canalizarea investiţiilor nu numai în domenii de interes pentru investitori, dar în special în domenii care nu vor epuiza resursele interne, ci le vor consolida și diversifica. Într-o economie deschisă și de mici dimensiuni precum a Moldovei, orice investiţii directe sunt mai mult decât benefice. Studii recente în acest domeniu au demonstrat efectele pozitive ale companiilor străine venite în Moldova asupra procesului local de creare a locurilor de muncă și creştere a exporturilor. Totuşi, în pofida eforturilor depuse, Moldova are dificultăţi în atragerea ISD în economie, mai ales datorită unor factori importanţi (instabilitate politică, climat investiţional necorespunzător, risc de ţară ridicat, legislaţie imperfectă, bursă de valori subdezvoltată, infrastructură deficitară), precum și unor obstacole mai specifice (nivel ridicat al corupţiei, practic la toate nivelurile, printre altele). Deficienţele de pe piaţa forţei de muncă se adaugă la aceste constrângeri și ar putea afecta atractivitatea investiţională pe termen lung.

Mai mult, pe plan internaţional Moldova este percepută ca o ţară cu un nivel foarte ridicat de risc, deşi nivelul de protecţie a investiţiilor a cunoscut unele îmbunătăţiri comparativ cu perioada anterioară. Spre comparaţie, nici un stat din UE nu are un grad de risc atât de mare. Un alt indicator luat în considerare de investitorii străini este cel elaborat și evaluat anual de Banca Mondială (”Doing Business”). Din cele 185 de state evaluate, Moldova ocupă locul 83, o uşoară ameliorare faţă de anul 2012 (locul 86); mai ales datorită îmbunătăţirii a trei indicatori, s-a observat o creştere semnificativă a nivelului perceput de protecţie a investitorilor, însă ceilalţi şapte indicatori au înregistrat un declin, cea mai importantă scădere fiind la indicatorul ”tentative de iniţiere a unei afaceri”.[56]

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Recent, Fondul Monetar Internaţional a redus previziunea de creştere a economiei globale. Astfel, se estimează că la nivel mondial în anul acesta va avea loc o creştere economică de 3,1%, nu de 3,3% (estimarea anterioară). Mai mult, în anul curent se aşteaptă un declin al creşterii economice în Federaţia Rusă, estimat la 2,3%. Aceşti factori vor avea, inevitabil, un impact asupra comerţului internaţional.
- Datorită dinamicii pozitive din economia UE, a condițiile climaterice favorabile și a bazei de comparație joase în anul curent în comparație cu 2012, exporturile totale sunt prognozate să crească cu 9% în 2013, cu o accelerare de până la 10% în 2014. Importurile totale vor crește cu 7,5% până la finele anului curent, și cu 10% în 2014, în urma recuperării cererii interne.
- ISD ar putea înregistra o uşoară creştere, mai mult ca urmare a stabilităţii politice relative, evaluării mai degrabă pozitive și evoluţiilor în relaţia cu FMI, dar și continuării reformelor confirmate și privite pozitiv de către UE.

[5] http://www.euromoneycountryrisk.com/Home/Return/Contries/Moldova/Overview

[6] http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova

Recomandări de politici

- Sunt necesare măsuri pentru a îmbunătăţi concurenţa și a ameliora atractivitatea economiei moldovenești pentru investiții și inovații. Este vorba despre sporirea susţinerii pentru inovare, promovarea cercetării și dezvoltării și a investiţiilor în tehnologii noi. În final, acestea ar trebui să ducă la diversificarea exporturilor și îmbunătăţirea productivităţii. Este necesară o susținere importantă a producătorilor și exportatorilor interni, nu doar a celor mari, dar și a celor mijlocii și mici, prin asistenţă pentru atragerea noilor tehnologii, acces la fonduri ieftine și simplificarea interacţiunii cu guvernul, mai ales în ceea ce privește inspecţiile și costurile aferente, dar și interacţiunea cu autorităţile vamale. Competitivitatea rămâne limitată de un mediu de afaceri caracterizat prin incertitudine și costuri de tranzacţie ridicate. Astfel, îmbunătăţirea mediului de afaceri, implementarea reformei cadrului de reglementare pe perioada anilor 2013-2020, a Legii ”Ghilotina 2+” și a noii Legi privind controlul de stat asupra activităţii de întreprinzător sunt sarcini priomordiale.

■ Despre EXPERT-GRUP

Cine suntem

EXPERT-GRUP este o organizație neguvernamentală și non-profit specializată în cercetări economice și de politici publice. EXPERT-GRUP nu reprezintă careva interese economice, corporative sau politice. Fiind o organizație independentă, EXPERT-GRUP este o reflecție a idealurilor împărtășite de tinerii intelectuali moldoveni care au creat instituția cu scopul de a contribui la dezvoltarea Moldovei. Alături de alte tipuri de organizații din societatea civilă moldovenească, EXPERT-GRUP se poziționează ca un centru analitic neutru din punct de vedere politic și ideologic.

Activitățile noastre

Activitățile noastre de bază sunt analiza și prognozele economice și cercetările de politici publice. În acest areal de cercetare, noi oferim o gamă diversificată de produse și servicii analitice, ajutându-i pe beneficiarii noștri să ia decizii care să susțină traiectoria de dezvoltare a Moldovei. Competența noastră esențială constă în aptitudinea de a oferi cercetări profesioniste, obiective și de înaltă calitate în următoarele domenii:

- Analize și previziuni macroeconomice;
- Economie politică;
- Finanțe publice;
- Dezvoltarea umană și eradicarea sărăciei;
- Piața muncii și comportamentul consumatorilor;
- Comerțul extern;
- Piețele financiare;
- Economia integrării europene;
- Analiza economică la nivel de sector;
- Dezvoltarea economică regională și locală;
- Energie și economia mediului.

Parteneri și donatori

În perioada 2006–2012 EXPERT-GRUP a implementat mai mult de 50 proiecte de cercetare și advocacy în diferite domenii legate de cercetări economice și de politici publice. Mai mult de 100 experți afiliați și neafiliați instituției, atât din Moldova, cât și din alte țări, au fost implicați în aceste proiecte. Am lucrat cu asemenea donatori ca Fundația Soros-Moldova, Fundația Est-Europeană, Fundația Konrad Adenauer, Balkan Trust for Democracy, Black Sea Trust, Fundația Friedrich Ebert, PNUD Moldova, UNICEF, Comisia Europeană, Consiliul Europei, Fundația pentru o Societate Deschisă, Agenția Elvețiană pentru Cooperare Internațională, Departamentul Marii Britanii pentru Dezvoltare Internațională. În 2010 și 2012 EXPERT-GRUP a fost selectat în calitate de membru al Consiliului Național pentru Participare. Începând cu anul 2008 EXPERT-GRUP este membru al Asociației de Politici pentru o Societate Deschisă (PASOS – Policy Association for an Open Society) – o rețea internațională ce întrunește 56 de centre analitice din țări din Europa, Caucaz și Asia Centrală.